

RADIKALISOITUMISEN ENNALTA EHKÄISY ANKKURITYÖSSÄ

Väkivaltaisen ääriajattelun tunnistaminen ja viranomaisyhteistyö
moniammatillisessa sosiaalityössä

Ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyö
Hämeenlinnan korkeakoulukeskus, sosionomikoulutus
Syksy, 2020
Tuuli Rasilainen

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, miten moniammatillisessa sosiaalityössä tunnistetaan väkivaltaista radikalisoitumista sekä millaista yhteistyötä viranomaiset tekevät aiheen tiimoilta. Työn tilaajana toimi Pelastakaa Lapset ry:n RadicalWeb-hanke, joka työskentelee radikalisoitumisen ennalta ehkäisyn parissa erityisesti verkkoympäristössä. Tutkimuksen tietoperusta pohjautui niin ulkomaisiin kuin kotimaisiinkin tutkimuksiin radikalisoitumisesta sekä sisäministeriön katsauksiin ekstremismin tilasta Suomessa.

Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineisto hankittiin haastattelemalla kahta ankkuritiimiä eri kaupungeista. Ankkurityö on moniammatillista sosiaalityötä, jonka tavoitteena on tukea lasten ja nuorten hyvinvointia puuttumalla varhaisessa vaiheessa nuorten rikollisuuteen. Radikalisoitumisen ennalta ehkäisy kuuluu tiimien työhön. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ryhmämuotoisesti.

Aineisto analysoitiin sisällönanalyysillä. Keskeinen tulos oli, että moniammatillisen sosiaalityön ammattilaisilla oli paljon käytännön asiantuntijuutta ja valmiuksia tunnistaa radikalisoitumista. Tunnistaminen koettiin kuitenkin haastavaksi, samoin radikalisoitumiseen puuttuminen. Tiimimuotoinen työskentely ja tiedonjako tukivat radikalisoitumisen tunnistamista. Sosiaalisten ongelmien ehkäisyn koettiin olevan tärkeä tekijä radikalisoitumisen ennalta ehkäisyssä. Viranomaisyhteistyö kuuluu ankkurityön luonteeseen.

Avainsanat radikalisoituminen, ekstremismi, ankkurityö, nuoret, sosiaalityö

Sivut 44 sivua ja liitteitä 4 sivua

Author Tuuli Rasilainen

Year 2020

Subject Prevention of radicalization in anchor work

Supervisor Liisa Harakkamäki

ABSTRACT

The aim of the thesis was to examine how violent radicalization is recognized and addressed in multi-professional social work and how public officials cooperate within the framework of violent radicalization. The commissioner of the thesis is RadicalWeb, a project by Save The Children, which works in preventing and tracking online radicalization. The knowledge base for the research consists of studies both from Finland and abroad, as well as situation overviews on extremism by the Finnish Ministry of the Interior.

A qualitative research method was used for this thesis. The data were collected by carrying out semi-structured group interviews with two anchor teams. Anchor work is multi-professional social work focusing on the wellbeing of children and adolescents by early stage prevention of crime and violent radicalization.

The data were analyzed using content analysis. The results show that professionals working in anchor teams have expertise they have gained through field work, and competencies that help them identify the signs of radicalization. However, the recognition of signs of radicalization and addressing concern were considered challenging. Teamwork and the sharing of information were helpful in recognizing radicalization. The prevention of social problems was considered a key feature in preventing radicalization. Cooperation between officials is an essential part of anchor work.

Keywords radicalization, extremism, anchor work, youth, social work

Pages 44 pages and appendices 4 pages

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi ilmiönä.....	3
2.1	Radikalisoituminen, ekstremismi ja terrorismi	3
2.2	Radikalisoituminen prosessina ja siihen johtavat syyt	5
2.3	Nuoret ja radikalisoituminen	9
3	Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi Suomessa	11
3.1	Ekstremismin ja terrorismin historiaa Suomessa	11
3.2	Nykytilanne Suomessa	13
3.3	Ekstremismin vastainen työ	15
4	Tutkimuksen toteuttaminen ja analyysi	18
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset	18
4.2	Aineiston hankinta	19
4.3	Analyysi	21
5	Tutkimuksen tulokset	22
5.1	Viranomaisyhteistyö väkivaltaisen radikalisoitumisen tiimoilta	23
5.2	Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennalta ehkäisy	24
5.3	Työntekijöiden valmiudet tunnistaa väkivaltainen radikalisoituminen	26
5.4	Työntekijöiden valmiudet puuttua väkivaltaiseen radikalisoitumiseen	28
5.5	Käytännön kokemukset väkivaltaisesta radikalisoitumisesta.....	29
6	Johtopäätökset	31
6.1	Sosiaalisten ongelmien ehkäisy	31
6.2	Vuorovaikutuksen merkitys	32
6.3	Tiedonjako ja yhteistyö	33
6.4	Käytännön asiantuntijuus	34
7	Pohdinta	35
7.1	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	35
7.2	Opinnäytetyöprosessi ja jatkotutkimusideat.....	37
	Lähteet.....	40

Liitteet

Liite 1	Haastattelukutsu
---------	------------------

Liite 2	Suostumuslomake
Liite 3	Haastattelurunko

1 Johdanto

Väkivaltainen radikalisoituminen on ajankohtainen aihe nykypäivän Suomessa. Euroopassa on viime vuosina tehty useita terrori-iskuja radikaalin ideologian innoittamina. Vuonna 2019 terrori-iskuja raportoitiin Euroopan unionin alueella yhteensä 119. Määrä sisältää myös ne iskut, jotka saatiin estettyä suunnitteluvaiheessa. (Europol, 2020, s. 11) Suomessa suurimman turvallisuushkan muodostaa väkivaltainen äärioikeisto, jonka toiminta ilmenee esimerkiksi katuväkivaltana. Väkivaltaisen ääriivasemmiston toimintaa on Suomessa vähän, ja sitä on useimmiten mielenosoitusten yhteydessä. Terrorismin uhka Suomessa on neliportaisen asteikon toisella tasolla eli kohonnut, ja maassa on radikaali-islamistisia ääriliikkeitä sekä terrorismin tukitoimintaa. Myös Syyrian ja Irakin konfliktialueille matkustaminen on lisännyt kansainvälisiä kontakteja ja mahdollisuuksia terrori-iskun toteuttamiseen. (Sisäministeriö, 2020b, s. 11) Tunnetuin esimerkki Suomessa tapahtuneesta ääri-islamilaaisesta liikehdinnästä on elokuussa 2017 tapahtunut Turun puukotusisku, jonka tekijä kannatti jihadistista ideologiaa (Onnettomuustutkintakeskus, 2018, s. 5).

Lähi-idän taistelualueelta palaavien ihmisten vaikutuksia alkuperämaansa turvallisuuteen on pohdittu myös Suomessa. Vuosina 2012–2016 Suomesta matkusti lukuisia henkilöitä Syyrian konfliktialueelle, jota terroristiryhmä ISIS hallitsi. Vuoden 2019 lopussa Syyrian Al-Holin leirillä oli yhä yli kymmenen suomalaista naista ja heidän lapsiaan. Kaksi orvoksi jäänyttä lasta palautettiin Suomeen hallituksen periaatepäätöksen mukaisesti. (Sisäministeriö, 2020b, s. 24) Sen jälkeen yhteensä neljä perhettä on palautettu Suomeen ulkoministeriön avustuksella. Perheiden palauttamista on perusteltu erityisesti lasten edulla, koska leiriolosuhteet ovat lapsille sopimattomat ja radikaalin ideologian läpitunkemat. (Ulkoministeriö, 2020a; Ulkoministeriö, 2020b)

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin vastaisen työn kenttä Suomessa on laaja. Työtä tekevät muun muassa sisäministeriö, poliisi, suojelupoliisi, nuorisotoimi, opetustoimi, sosiaali- ja terveystoimi sekä yhdistykset ja järjestöt. Kaikilla näillä toimijoilla on erilainen rooli ekstremismin torjunnassa, ja ne tukevat toisiaan tässä tavoitteessa. Jotkut tahot ovat koordinoijan ja suunnittelijan roolissa, kuten sisäministeriö. Sosiaali- ja terveystoimi taas kuuluvat niihin toimijoihin, jotka kohtaavat ihmisiä jokapäiväisessä työssään, ja joille on

olennaista osata tunnistaa merkkejä väkivaltaisesta radikalisoitumisesta. (Sisäministeriö, 2020a, ss. 27–32)

Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten moniammatillisessa sosiaalityössä tunnistetaan ja ennalta ehkäistään väkivaltaista radikalisoitumista. Työn tilaajana on Pelastakaa Lapset ry:n RadicalWeb-hanke, jossa työskennellään verkossa tapahtuvan radikalisoitumisen parissa. Yhteistyöhön hankkeen kanssa päädyin osallistuttuani Pelastakaa Lapset ry:n koulutukseen radikalisoitumisen merkkien tunnistamisesta. Kiinnostuin aiheesta, ja otin yhteyttä eri tahoihin, jotka työskentelevät radikalisoitumisen ennalta ehkäisyn parissa. Sain yhteyden RadicalWeb-hankkeen työntekijöihin, ja sovimme opinnäytetyön tekemisestä. Tiedontarve sosiaalityön valmiuksista tunnistaa radikalisoitumista nousi tilaajalta. RadicalWeb-hanke järjestää koulutuksia nuorten parissa työskenteleville ammattilaisille radikalisoitumisen merkkien tunnistamisesta, ja siksi heille on tärkeää kartoittaa ammattilaisten tietopohjaa ilmiöstä. (Pelastakaa Lapset ry, n.d.)

Opinnäytetyöprosessin edetessä alkuperäinen tutkimuskohde, sosiaalialan ammattilaiset, laajeni käsittämään moniammatilliset ankkuritiimit. Ehdotus rajata tutkimus ankkuritoimintaan tuli tilaajalta. Opinnäytetyö on laadullinen tutkimus, jonka aineisto on kerätty haastatteleamalla kahden ankkuritiimin työntekijöitä. Moniammatillisissa ankkuritiimeissä työskentelee sosiaalialan ammattilaisia, poliiseja, terveydenhuollon ammattilaisia ja nuorisotyöntekijöitä. Tiimien tavoitteena on tukea lasten ja nuorten hyvinvointia ehkäisemällä nuorten rikollisuutta ja radikalisoitumista. (Moilanen, Airaksinen & Kangasniemi, 2019, ss. 17–18)

2 Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi ilmiönä

Radikalisoitumisen ja terrorismin tutkimuksessa on esitetty monia erilaisia näkemyksiä siitä, miksi ja miten ihmiset radikalisoituvat. Yhtä mallia, joka kattaisi kaikki tilanteet, ei kuitenkaan ole pystytty luomaan. Tässä luvussa perehdytään aikaisempien aiheesta tehtyjen tutkimusten pohjalta väkivaltaiseen radikalisoitumiseen ja ekstremismiin ilmiönä ja määritellään opinnäytetyön kannalta olennaisia käsitteitä. Lisäksi tarkastellaan aiempien tutkimusten valossa radikalisoitumista prosessina ja pohditaan syitä radikalisoitumiselle. Luvussa käsitellään myös aiemman tutkimuksen perusteella sitä, miksi radikalisoitumisesta puhutaan usein nimenomaan nuoria kohtaavana riskinä.

2.1 Radikalisoituminen, ekstremismi ja terrorismi

Väkivaltaisen radikalisoitumisen määrittely ei ole yksiselitteistä, eikä käsitteelle ole vakiintunutta määritelmää. Suomessa yleisesti käytetty määrittely on peräisin Kansallisesta väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelmasta vuodelta 2016. Siinä määritellään väkivaltainen radikalisoituminen prosessina, jossa yksilöt päätyvät käyttämään väkivaltaa tai uhkaamaan sillä tai oikeuttamaan väkivaltaa aatemaailmaan perustuen. Väkivaltainen ekstremismi puolestaan tarkoittaa, että väkivaltaa käytetään, sillä uhataan, tai se oikeutetaan aatemaailmaan perustuen. Aatemaailmalla tässä tarkoitetaan jonkin ryhmän jaettuja ajatusrakennelmia, jotka koskevat esimerkiksi ihmisryhmiä ja niiden suhteita, maailmaa ja uskontoa. (Sisäministeriö, 2016, s. 11) Väkivaltainen radikalisoituminen nähdään siis prosessina ja väkivaltainen ekstremismi tuon prosessin päätepisteenä. Opinnäytetyössä käytetään prosessista termejä väkivaltainen radikalisoituminen tai radikalisoituminen. Samoin väkivaltaista ekstremismia ja ekstremismia käytetään synonyymeinä.

Terrorismi määritellään eri tavoin riippuen siitä, onko kyse akateemisesta maailmasta vai eri maiden hallitusten määritelmistä. Terrorismi on yksi poliittisen väkivallan muoto. (Schmid, 2013a, ss. 13–15) Terrorismi on aina väkivaltaista ekstremismia, mutta väkivaltainen ekstremismi ei aina ole terrorismia. Terroristinen väkivalta on kumouksellista, kun taas ekstremistinen väkivalta ei ole. (Sisäministeriö, 2016, s. 11) Kumouksellisuudella tarkoitetaan, että terrorismin kohteina ovat valtiot ja kansainväliset järjestöt (Rikoslaki

39/1889 luku 34 a § 1). Terroristisen väkivallan tarkoituksena on aiheuttaa pelkoa väestössä laajasti, kun taas ekstremistinen väkivalta aiheuttaa pelkoa paikallisesti esimerkiksi tietyn asuinalueen sisällä (Sisäministeriö, 2016, s. 11).

Pelastakaa lapset ry:n RadicalWeb-hankkeen määritelmän mukaan pelkkä radikaali ajattelu ei ole automaattisesti negatiivinen asia, eikä se ole välttämättä väkivaltaista. Radikalismi voi joskus olla positiivinen asia yhteiskunnassa, ja viedä asioita eteenpäin. Ääriajatteluksi radikaali ajattelu muuttuu, kun aletaan vastustaa ihmisoikeuksia ja oikeusvaltioperiaatetta, ja kun ajatusmaailma muuttuu mustavalkoiseksi. RadicalWeb-hankkeessa tarkastellaan niin poliittista, uskonnollista kuin vaihtoehtoliikkeisiin perustuvaa ääriajattelua. (Pelastakaa lapset ry, n.d.) Esimerkkinä radikalismien positiivisesta yhteiskunnallisesta vaikutuksesta voidaan pitää suffragettiliikettä, joka ajoi naisten äänioikeutta 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Suurin osa liikkeen aktivismista oli rauhanomaista. Radikaalin merkitys myös muuttuu ajan myötä. 1800-luvulla radikaaleina on pidetty monia sellaisia ajatuksia, joita nykyään pidetään edistyksellisinä, demokraattisina ja liberaaleina. Nykyään taas radikaaleiksi määritellään usein demokratian ja liberalismien vastaiset aatteet. (Schmid, 2013a, s. 7)

Terrorismin tutkija Alex. P. Schmidin (2011, s. 630) mukaan ekstremismi on demokraattisten yhteiskuntien kontekstissa yleensä joko äärioikealla tai ääriivasemmalla oleva poliittinen ilmaisun muoto, jota ei hyväksytä maltillisessa valtavirrassa. Ekstremistisille ryhmille on tyypillistä pyrkiä yhtenäisyyteen tukahduttamalla eriävät mielipiteet ja pyrkiä toteuttamaan päämääräänsä keinoja kaihtamatta. Ne ovat myös yleensä demokratian vastaisia, ja demokraattisten yhteiskuntien ongelmana onkin, miten suhtautua näihin ryhmiin. Mikäli ne kielletään, ne saattavat painua maan alle ja ryhtyä terroristisiin tekoihin. Radikalismien ja ekstremismien erona on myös se, että ekstremistit ovat valmiimpia käyttämään voimakeinoja tavoitteidensa saavuttamiseksi. Radikaalit voivat myös hyväksyä kritiikkiä ja eriäviä mielipiteitä, mutta ekstremistit eivät. (Schmid, 2013a, ss. 9–10)

Schmid (2013a, s. 7) problematisoi radikalisoitumisen käsitettä, koska sille ei ole yleisesti hyväksyttyä määritelmää, ja sen määritelmä tuntuu muuttuvan kontekstin mukaan. Koska radikaalin määritelmä vaihtelee sekä ajan että asiayhteyden mukaan, radikaali ja radikalismi ovat suhteellisia käsitteitä. Myös Mark Sedgwickin (2010, ss. 481–482, 484–488) mukaan radikaalin pitäisi olla aina suhteellinen termi, ei absoluuttinen. Suhteellinen merkitys

tarkoittaa, että radikaali on aina suhteessa sen vastakohtaan, maltilliseen tai kohtuulliseen. Ei ole kuitenkaan selvää, missä menee raja maltillisen ja radikaalin välillä. Mikäli tämä raja määritellään selvästi, voidaan sanaa radikaali käyttää suhteellisessa merkityksessä. Termi radikaali saa eri merkityksiä eri konteksteissa, joita Sedgwick kutsuu agendoiksi. Valtioilla on olemassa turvallisuus-, integraatio- ja ulkopoliittinen agenda, ja jokaisessa radikaali tarkoittaa eri asiaa. Se, mikä integraation kontekstissa voidaan nähdä radikaalina, ei välttämättä ole turvallisuusuhka. Esimerkiksi joidenkin uskonnollisten muslimien arvomaailmat saattavat erota sen eurooppalaisen maan arvomaailmasta, johon he ovat muuttaneet. Integraation eli kotoutumisen kontekstissa vanhoilliset arvot saatetaan nähdä radikaaleina, mutta turvallisuuskontekstissa ei – arvokonservatiivisuus ei sinänsä aiheuta uhkaa yleiselle turvallisuudelle.

Donatella Della Porta ja Gary LaFree (2012, ss. 5–7) määrittelevät radikalisoitumisen prosessina kohti poliittisen väkivallan käyttöä, ja deradikalisoitumisen puolestaan prosessina, jossa poliittisen väkivallan käyttö vähenee. Heidän mukaansa näiden kahden prosessin tutkiminen antaa tietoa poliittisen väkivallan synnystä ja miten sitä voidaan torjua. Deradikalisoitumista tulee tarkastella mikro-, meso- ja makrotasolla, ja näiden tasojen vuorovaikutuksessa. Yksilö- eli mikrotasolla deradikalisoituminen voi tapahtua monella tavalla. Yksilö voi muuttaa uskomuksiaan ja ajatuksiaan, lopettaa väkivallan käytön tai lähteä väkivaltaisesta ryhmästä ja integroitua takaisin muihin sosiaalisiin ryhmiin. Väkivaltaisesta ryhmästä lähteminen tai väkivallan käytön lopettaminen ei kuitenkaan aina tarkoita, että yksilön ajatusmaailma olisi muuttunut vähemmän radikaaliksi. Mesotasolla eli ryhmän tai yhteisön tasolla jonkin radikaalin ryhmän väkivallan käytön lopettaminen voi johtua esimerkiksi vähenevistä resursseista tai kärsityistä tappioista. Makro- eli yhteiskunnan tasolla tarkasteltuna muuttuvat poliittiset rakenteet saattavat vaikuttaa ryhmän väkivaltaiseen toimintaan. Tällöin asenteet ja päämäärät saattavat pysyä samoina, tai niitä saatetaan muokata muuttuviin olosuhteisiin sopiviksi.

2.2 Radikalisoituminen prosessina ja siihen johtavat syyt

Jo 1960-luvulta lähtien akateemisessa tutkimuksessa on etsitty vastausta kysymykseen, miksi yksilö omaksuu uskomuksia ja käyttäytymistapoja, jotka tukevat hänen osallistumistaan terrorismiin. Tätä on analysoitu niin yksilötasolla kuin sosiokulttuurisella ja

kansainväliselläkin tasolla. Aluksi tutkimuksessa päädyttiin siihen, että tällainen yksilö on henkisesti häiriintynyt, mutta tämä lähestymistapa on uudemman tutkimuksen myötä kumottu. (Borum, 2011, s. 14)

Aiemmissa tutkimuksissa on luotu yleisiä käsitteellisiä malleja siitä, miten radikalisoituminen tapahtuu kontekstista riippumatta. Ne eivät kuitenkaan ole perustuneet empiriaan, eikä nykytiedon valossa vaikuta edes mahdolliselta luoda yhtä mallia, joka sopii joka tilanteeseen. Terrorismin tutkija Leena Malkin (2018) mukaan radikalisoitumisen prosessimallien ongelmana on, että tutkimusnäyttöä niiden paikkansapitävyydestä on vähän. Koska radikalisoitumiseen ei ole olemassa yhtä selvää polkua, ei ole mahdollista tehdä listaa ominaisuuksista tai tekijöistä, joiden avulla voitaisiin päätellä, onko henkilö radikalisoitunut. Monet niistä tekijöistä, joita käytetään radikalisoitumisen indikaattoreina, ovat yleisiä nuorille ihmisille, eivätkä näin ollen ennakoivat radikalisoitumiskehitystä hyvin.

Leena Malkin (2018) mukaan radikalisoituminen ilmiönä ei ole uusi, mutta tapamme puhua siitä on. Radikalisoituminen nähdään osana poliittista väkivaltaa, ja termikin on lähtöisin poliittisesta keskustelusta. Nykyään radikalisoitumisen käsitettä usein epäpolitisoidaan ja poliittisen tai uskonnollisen väkivallan syitä etsitään yksilöstä, hänen haavoittuvuustekijöistään ja ongelmistaan. Alex P. Schmidin (2013b) mukaan radikalisoitumisen käsite terrorismia selittävänä tekijänä ei ole lähtöisin akateemisesta tutkimuksesta, vaan on tullut yleisesti käytetyksi käsitteeksi Euroopan Unionin ja myöhemmin Yhdysvaltain viranomaisilta. Schmid kritisoi viranomaisrahoituksen ohjaavaa vaikutusta tutkimukseen, joka on keskittynyt liikaa yksilöön. Yleisesti tutkimuksissa esiintyvä narratiivi haavoittuvasta yksilöstä, joka radikalisoituu joko rekrytoinnin kautta tai internetin välityksellä, jättää huomiotta vaihtoehtoisia selitysmalleja terrorismille. Radikalisoitumisvaarassa olevien yksilöiden profilointi on osoittautunut lähes mahdottomaksi, koska polkuja terrorismiin on niin monenlaisia. Jos radikalisoituminen nähdään yksilön ongelmien kautta, on riskinä laajempien tekijöiden huomiotta jättäminen, kuten poliittiset olot niissä maissa, joista monet radikalisoituneet nuoret tulevat. Tutkimuksessa olisi syytä ottaa huomioon myös terroristien itsensä antamat syyt ja motiivit terrorismille, kuten ideologia. (Schmid, 2013a, ss. 2–3)

Vaikka terrorismi on aatemaailmalla perustellun väkivallan muoto, ei radikalisoituminen aina tapahdu ensisijaisesti aatteen omaksumisen kautta. Randy Borumin (2011, ss. 8–9, 15) mukaan radikalisoituminen äärimmäisiä mielipiteitä omaksumalla on vain yksi tapa päätyä osallistumaan terrorismiin. Radikalisoitumiseen ja deradikalisoitumiseen on monia polkuja, ja jokaiseen vaikuttavat monet eri tekijät. Borumin mukaan erilaiset polut ja mekanismit toimivat eri tavoin eri ihmisille. Mitä monipuolisemmin näitä prosesseja ymmärretään sekä yksilöiden että ryhmien kohdalla, sitä paremmin voidaan luoda ekstremismiä ennalta ehkäiseviä käytäntöjä.

Radikalisoitumisen erilaiset ulottuvuudet tulee tutkimuksessa ottaa huomioon. Schmid (2013a, s. 4) esittää, että terrorismin syitä tulee arvioida kolmella tasolla: mikro-, meso- ja makrotasolla. Mikrotaso käsittää yksilön, ja siihen kuuluvat yksilön omat tunteet syrjinnästä, vieraantumisesta tai epäonnistuneesta integraatiosta yhteiskuntaan. Mesotaso on laajempi radikaali ympäristö eli sosiaalinen ryhmä, joka vaikuttaa yksilöön. Makrotaso puolestaan kuvaa yhteiskunnan ja hallinnon vaikutusta ja roolia – esimerkiksi yleinen mielipide voi radikalisoitua, ja tämä vaikuttaa yksilöön. Makrotasolla ovat myös väestösuhteet valtaväestön ja jonkin vähemmistön välillä. Marc Sagemanin (2004, ss. 114–118) mukaan sosiaalinen ryhmä voi toimia linkkinä yksittäisten ihmisten ja kansainvälisen terrorismin välillä. Hän antaa esimerkkinä moskeijoita Euroopassa, Yhdysvalloissa ja Lähi-Idässä, jotka toimivat paikkoina, joissa nuoret muslimimiehet verkostoituivat ja muodostivat yhteisöjä. Nämä ryhmät mahdollistivat kansainväliseen jihadiin liittymisen nuorille miehille. Sageman painottaa kuitenkin, että pelkästä sosiaalisesta paineesta ei ollut kyse, vaan ideologinen ja uskonnollinen taso olivat myös tärkeitä tekijöitä radikalisoitumisprosessissa. Lisäksi uskonnon harjoittaminen fundamentalistisen tulkinnan mukaan lujitti sosiaalisia suhteita ryhmässä.

Clark McCauley ja Sophia Moskalenko (2008, ss. 417–428) jakavat myös radikalisoitumisen kolmelle tasolle: yksilö-, ryhmä- ja joukkotasolle. Jokaisella tasolla on erilaisia radikalisoitumisen mekanismeja, joita on tämän mallin mukaan yhteensä kaksitoista. Kaikkia niistä ei käydä tässä läpi. Yksilötasolla radikalisoituminen voi tapahtua omien uhrikokemusten seurauksena tai vastauksena poliittisiin epäkohtiin. Usein radikaaliin ryhmään liittyminen on asteittaista, eikä aloittelijaa laiteta heti tekemään terroristihyökkäystä. McCauley ja Moskalenko muistuttavat aiemmin mainitusta sosiaalisten

suhteiden tärkeydestä: radikaaleihin ryhmiin rekrytoidaan usein ihmisiä omasta tuttavapiiristä, jolloin radikalisoitumisen mekanismina voi olla toveruus tai rakkaus. Ryhmässä toimiminen voi myös lähentää ihmisiä keskenään. Ryhmätason radikalisoituminen voi liittyä radikaalin ryhmän sisäisen koheesioon vaaran tai uhan alla – äärimmäiset olosuhteet tuottavat koheesiota ja lähentymistä ryhmän jäsenten välillä. Lisäksi kirjoittajat esittävät, että ryhmätason radikalisoituminen voi liittyä myös kilpailuun joko muita ryhmiä vastaan tai muita saman ryhmän jäseniä vastaan. Edellä mainitussa tapauksessa kilpaillaan samasta kannattajakunnasta muiden ryhmien kanssa, jälkimmäisessä taas seurauksena on usein ryhmän hajaantuminen.

Joukkoradikalisaation keinoista McCauley ja Moskalenko (2008, ss. 417–428, 429) mainitsevat ulkoapäin tulevan hyökkäyksen, joka tuottaa uhkan kokemuksen suurelle joukolle ja saa näin ollen esimerkiksi isänmaallisuuden nousuun. Eräs joukkoradikalisaation keino on marttyyrius, joka usein on näkyvä tapa tuoda jonkun ryhmän kokema vääryys laajasti näkyville, esimerkiksi näkyvillä nälkälakoilla. Marttyyriutta myös ylläpidetään muistelemalla marttyyreja julkisesti. Kirjoittajat muistuttavat, että heidän havainnoimiensa kahdentoista mekanismin lisäksi on varmasti olemassa muitakin radikalisoitumisen mekanismeja. He eivät myöskään esitä yhtä teoriaa, joka yhdistäisi nämä kaikki mekanismit. Heidän mukaansa yksi mekanismi ei sinällään ole riittävä selitys radikalisoitumiseen edes yksilötasolla, ja jokaisessa radikalisoitumispolussa on useita vaikuttavia mekanismeja.

Donatella Della Portan ja Gary LaFreen (2012, ss. 6–7) mukaan radikalisoituminen voidaan nähdä sekä käyttäytymisen että asenteiden tasolla, mutta niiden välillä ei välttämättä ole korrelaatiota. Radikaalit asenteet eivät aina johda väkivallan käyttöön, eikä väkivaltaisen ryhmän toimintaan lähtemisen edellytyksenä ole aina radikaali ajattelu. Väkivaltaiseen toimintaan liittymistä saattavat edesauttaa esimerkiksi sosiaaliset suhteet.

Radikalisoituminen on monitahoinen prosessi, jossa monet tekijät ovat vuorovaikutuksessa. Della Porta ja LaFree kirjoittavat myös radikalisoitumisen mikro-, meso- ja makrotasoisista, ja näiden tasojen ottamisesta huomioon myös deradikalisoitumista analysoitaessa.

Nykyaikana internetillä ja sosiaalisella medially on roolinsa myös radikalisoitumisessa ja rekrytoinnissa radikaaleihin ryhmiin. Malkki ja Pohjonen (2019, s. 12) tunnistavat tutkimuksessaan jihadistisesta verkkoviestinnästä mahdollisuuden, että verkkoviestintä voi

edistää ihmisten radikalisoitumista. He toteavat kuitenkin, että yleensä jihadistisiin ryhmiin liittymistä edeltää myös kasvotusten tapahtuva vuorovaikutus. Internet nähdään tutkimuksen valossa fasilitoivana työkaluna – radikalisoituminen ei siis johdu verkosta ja sen vaikutuksesta, vaan se enemmänkin mahdollistaa radikalisoitumista. Internet ei ole aiheuttanut terrorismin määrän kasvua. (Gill, Conway, Corner & Thornton, 2015, s. 35)

Tutkimus radikalisoitumisen ja internetin suhteesta näkee siis internetin lähinnä väylänä kontaktien luomiselle. Verkossa tapahtuva viestintä nähdään sosiaalisia suhteita täydentävänä tekijänä, ei sen korvaajana. Verkossa tapahtuvaa viestintää ei pidä väheksyä, sillä joillekin se voi olla keino muodostaa merkityksellisiä ihmissuhteita omaksutun aatteen tiimoilta, erityisesti jos lähiympäristössä ei ole muita samasta aatteesta kiinnostuneita. Tutkijat muistuttavat kuitenkin, että pelkkä verkossa tapahtuva ekstremistisen sisällön kuluttaminen tai siitä keskustelu eivät välttämättä johda väkivallan tekemiseen tai sen kannattamiseen tosielämässä. (Malkki & Pohjonen, 2019, ss. 87–88)

Verkossa liikkuu myös rekrytoijia, jotka pyrkivät saamaan ihmisiä mukaan ekstremistisiin tai terroristisiin järjestöihin. Esimerkiksi ISIS on levittänyt verkossa aatettaan tukevaa sisältöä ja rekrytoinut uusia kannattajia (Malkki & Pohjonen, 2019, s. 37). Rekrytointia voi tapahtua myös kasvotusten. Rekrytoinnin rooli on hyvä ottaa huomioon erityisesti alaikäisistä puhuttaessa. Borumin (2011, ss. 12–13) mukaan rekrytoijat toimivat fasilitoijina radikalisoimisprosessissa, mutta on muistettava, että kaikkia radikalisoituneita ei kuitenkaan rekrytoida.

2.3 Nuoret ja radikalisoituminen

Opinnäytetyössä perehdytään ankkuritiimien näkemyksiin radikalisoitumisesta. Ankkuritoiminta painottuu nuoriin, vaikka kohderyhmä kokonaisuudessaan onkin laajempi eikä ikäraja asiakkuudelle ole (Moilanen ym., 2019, s. 24). Tämän vuoksi on hyvä avata sitä, miksi radikalisoitumisesta puhuttaessa usein keskitytään nuoriin.

Nuoret ovat usein väkivaltaisten radikaaliryhmien propagandan kohteina, sillä he ovat elämänvaiheessa, jossa on tyypillistä etsiä identiteettiään ja pohtia arvojaan ja mielipiteitään. Nuoret ovat erityisen alttiita vaikutteille, ja yhteiskunnan polarisoitunut keskustelu, vihapuhe, rasismi tai ekstremistiset väkivallanteot vaikuttavat nuorten elämään

turvattomuutta lisäävinä tekijöinä. On tärkeää, että nuoret voivat keskustella näistä aiheista aikuisten kanssa, sillä nuorten voi olla yksinään vaikeaa hahmottaa ilmiöiden kokonaiskuvaa tai syy- ja seuraussuhteita. (Sisäministeriö, 2020a, ss. 43–44)

Andrew Silken (2008, ss. 105–106) mukaan suurin osa ihmisistä, jotka liittyvät terroristiryhmiin, ovat iältään nuoria eli joko teini-iässä tai juuri kahdenkymmenen vuoden iän ylittäneitä. Tämän lisäksi useimmat heistä ovat miehiä. Nuorille miehille on myös tyypillistä syyllistyä nuoruudessaan laittomuuksiin ja pikkurikollisuuteen, mutta tämä taipumus alkaa vähentyä tultaessa lähelle 30 vuoden ikää. Samat vetotekijät, jotka houkuttelevat nuoria miehiä rikolliseen käytökseen, pätevät myös terroristiryhmiin liittymiseen. Osa nuorista miehistä kaipaa esimerkiksi riskin ottoa ja korkeaa sosiaalista statusta, ja he saattavat olla impulsiivisia. Tämä lähestymistapa ei painota radikalisoitumisen aatteellista aspektia, vaan tunnistaa muita tekijöitä, joiden perusteella nuoret voivat olla sille alttiita.

Clark McCauley ja Sophia Moskalenko (2011, ss. 5–6) käyttävät esimerkkejä tsaarin ajan Venäjän terroristeista 1800-luvun lopulta ja nykyajan islamistiterroristeista kuvaamaan erilaisia radikalisoitumisen tapoja. Tapausesimerkkien ja elämäntarinoiden avulla he pystyvät osoittamaan, että vaikka näiden ryhmien ja tekojen välillä on yli sata vuotta ja teot ovat tapahtuneet eri maissa tai mantereilla, radikalisoitumisen mekanismit ovat silti samoja. Huomionarvoista näissäkin tapauksertomuksissa on se, että lähes jokainen tarina kertoo nuorten ihmisten radikalisoitumisesta.

Anssi Kullbergin (2011a, s. 290) mukaan suurin osa ääriajatteluun mukaan lähteneistä ihmisistä on radikalisoitunut jo nuorena. Sen jälkeen saatua tietoa ja kokemuksia käytetään identiteetin ja mielipiteiden vahvistamiseen. Tämän vuoksi radikalisoitumisen torjunnassa on erityisen tärkeää saada yhteys nuoriin ja pyrkiä ymmärrykseen heitä kohtaan.

Aiempien tutkimusten valossa nuoret ovat siis erityisen alttiita radikalisoitumiselle joko aatteen tai muiden tekijöiden pohjalta. On kuitenkin muistettava, että mielipiteiden muuttuminen ja rajojen hakeminen ovat nuorille tavallisia. Mikä tahansa radikaali ajattelu ei ole vielä merkki siitä, että nuori olisi lähdössä mukaan väkivaltaisen ääri liikkeen toimintaan.

3 Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi Suomessa

Tässä luvussa käsitellään väkivaltaisen ekstremismin ja terrorismin historiaa ja nykytilaa Suomessa sekä esitellään joitakin toimijoita, jotka tekevät radikalisoitumisen ja ekstremismin vastaista työtä. Luvussa kuvataan myös yleisimpiä Suomessa ilmeneviä ääriaatteita.

3.1 Ekstremismin ja terrorismin historiaa Suomessa

Tässä alaluvussa tarkastellaan lyhyesti väkivaltaisen ekstremismin ja terrorismin historiaa ja kehityskulkuja 1900- ja 2000-lukujen aikana Suomessa. Erilaisia esimerkkejä radikaalista liikehdinnästä ja yksittäisistä terroriteoista ja niiden yrityksistä löytyy lähihistoriasta enemmänkin, mutta opinnäytetyössä esitellään vain pintaraapaisu tästä kaikesta.

Suomessa 1900-luvulla poliittista terrorismia on ollut vähän. Radikaalia liikehdintää on esiintynyt Suomessakin, mutta se on ollut enimmäkseen rauhanomaista. (Kullberg, 2011b, s. 13) Vuosina 1904–1906 Suomessa tapahtui terrorismiksi luokiteltuja poliittisia väkivallantekoja kuten pommi-iskuja ja murhia, joista tunnetuin on kenraalikuvernööri Bobrikovin murha vuonna 1904. Surmaajana oli virkamies Eugen Schauman, joka ammuttuaan kenraalikuvernöörin ampui myös itsensä. Tuona aikana Suomi oli Venäjän vallan alla, ja poliittiset väkivallanteot kohdistuivat Venäjän hallintoa ja venäläismielisiksi tulkittuja suomalaisia vastaan. Terrorismin kausi kuitenkin loppui lyhyeen. Vuoden 1905 marraskuussa alkoi yleislakko, ja Venäjä teki myönnytyksiä Suomen suhteen, kuten lupasi yleisen äänioikeuden. Pikkuhiljaa Helsingin oppikoulujen ja lyseoiden nuorten miesten perustama salaseura Verikoirat, joka oli vastuussa monista terroriteoista, painui unohduksiin. (Keskisarja, 2011, ss. 48–66)

Vuosina 1918–1919 Suomessa toimi radikaaleja oikeistoaktivisteja, jotka harjoittivat sabotaasia Venäjää vastaan esimerkiksi pommi-iskuilla. Suomen yleisesikunnan tiedusteluosastolla oli vahva saksalaisten tuki, sillä sen haluttiin edistävän saksalaisten sotatoimia ensimmäisen maailmansodan aikana. Tiedusteluosastossa oli paljon suomalaisia aktivisteja, ja osasto teki sabotaasi- ja terrori-iskuja Venäjälle. Keväällä 1919 tehtiin niin sanottu Pietarin retki, jossa aktivistit pohjoisinkeriläisten pakolaisten avulla tekivät pommi-iskuja Pietarin kaupunkiin tavoitteenaan saattaa kaupunki niin huonoon tilaan, että

pääkaupunki siirrettäisiin toiseen kaupunkiin. Aktivistien pommipolitiikka ei kuitenkaan vaikuttanut Neuvosto-Venäjän politiikkaan toivotulla tavalla, ja lopulta aktivistien ote tiedusteluosastosta hölleni. Tämän jälkeen suomalaiset oikeistoradikaalit eivät juuri jatkaneet terrorismia Neuvosto-Venäjää vastaan. (Mainio, 2011, ss. 72–80, 92–93)

Anssi Kullberg (2011b, s. 18) tekee eron terrorismin ja terrorin välillä: terroria harjoittavat usein vallanpitäjät, kuten autoritääriset valtiot kansalaisiaan vastaan. Myös sotajoukot voivat harjoittaa terroria. Suomen sisällissodan aikaiset sekä valkoisten että punaisten sotarikokset on luokiteltu terroriksi, koska ne olivat osana sodankäyntiä tapahtuneita väkivallan muotoja, mutta tapahtuivat taisteluiden ulkopuolella. Kyseessä olivat esimerkiksi teloitukset tai vankien surmaamiset kuulustelujen päätteeksi. (Siltala, 2011, ss. 98–99)

Suomessa toimi vuosina 1929–1932 Lapuan liike, joka oli oikeistoradikaalien poliittinen ja terroristinen ryhmittymä. Lapuan liike järjesti ainakin 254 kommunistina pitämänsä henkilön kyyditykset itärajan taakse. Kolme heistä tapettiin, ja 42 päätyi tuomiolle Itä-Karjalassa Stalinin vallan aikana 1930- ja 1940-luvuilla. (Siltala, 2011, s. 101) Kuuluisin kyydityksistä oli entisen presidentin K.J. Ståhlbergin ja tämän vaimon kyyditys. Lapuan liikkeen toiminta päättyi liikkeen epäonnistuneeseen vallankumousyritykseen, Mäntsälän kapinaan vuonna 1932. Äärioikeistolla oli kuitenkin Suomen politiikassa 1930-luvulla tukeva jalansija. (Malkki & Paastela, 2007, s. 357)

1960-luvun loppu tunnetaan Euroopassa ja Yhdysvalloissakin levottomana aikakautena, jolloin nuorisoliikehdintä johti paikoin terrorismiin. Suomen nuoret radikaalit olivat taistolaisia ja ihailivat Neuvostoliittoa, mutta eivät päätyneet terroristiseen toimintaan. (Rentola, 2011, ss. 132–135) 1970-luvulta lähtien Suomessa alettiin Suojelupoliisin johdolla tehdä terrorismin torjunnan toimia, koska kansainvälinen terrorismi lisääntyi. Suomelle ei kuitenkaan aiheutunut siitä uhkaa. (Jokinen, 2011, ss. 136, 200–201)

1990-luvulla Suomessa vaikutti äärioikeistolainen skinhead-liike, jonka toiminta ilmeni enimmäkseen väkivaltana maahanmuuttajia kohtaan. Toimintaa ei kuitenkaan pidetä terrorismina, sillä ideologisesti ryhmä oli hajanainen eikä toiminta ollut kovin organisoitua. Joitakin terrorismin tunnusmerkkejä toiminta täytti: pelottelua ja väkivaltaa maahanmuuttajia kohtaan harjoitettiin Joensuun seudulla niin paljon, että osa

maahanmuuttajista alkoi muuttaa pois alueelta. Lisäksi ryhmän toiminta oli julkisuushakuista. (Jokinen, 2011, ss. 232–233)

2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä Suomessa tehtiin kolme väkivallantekoa, jotka voitaisiin luokitella terrorismiksi: Myyrmannin kauppakeskuksen räjähdys 2002 sekä Jokelan ja Kauhajoen koulusurmat 2007 ja 2008. Mediassa ja julkisessa keskustelussa niitä ei tulkittu terrorismiksi, vaikka monet tunnusmerkit olisivat täyttyneet. Esimerkiksi Kauhajoen tapahtumien jälkeen Suojelupoliisi vältti terrorismista puhumista, koska ei halunnut levittää pelkoa ihmisten keskuuteen. Toinen syy oli se, että Jokelan joukkosurman tekijän Pekka-Eric Auvisen terroristiksi kutsuminen olisi saattanut kannustaa uusia tekijöitä yrittämään vastaavaa tekoa. Terrorismiksi kutsumisella ei myöskään nähty olevan poliittista hyötyä. (Malkki, 2011, ss. 207, 222–223) Julkisessa keskustelussa näistäkin tapauksista ilmenee se, kuinka tulkinnanvaraisia käytetyt käsitteet ovat. Teon luokittelu terrorismiksi on hyvin tilannesidonnaista, eikä riipu pelkästään siitä täyttääkö teko terrorismin tunnusmerkit.

3.2 Nykytilanne Suomessa

Sisäministeriö on julkaissut vuodesta 2013 lähtien säännöllisesti väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsauksen, jossa arvioidaan tilannetta Suomessa ja käydään läpi viimeaikaista kehitystä. Viimeisin tilannekatsaus on julkaistu vuonna 2020, ja se tarkastelee vuoden 2019 tilannetta Suomessa ja Euroopassa. (Sisäministeriö, 2020b) Uusimmassa katsauksessa ei ole uutta tilastotietoa rikosilmoituksista, jotka liittyvät väkivaltaiseen ekstremismiin. Edellisestä vuonna 2018 julkaistusta tilannekatsauksesta käy ilmi, että vuonna 2017 hiukan alle 100 rikoksen poliisin rikosilmoitusjärjestelmästä epäiltiin liittyviksi väkivaltaiseen ekstremismiin. Näistä yli puolet liittyi äärioikeistoon. Niistä suurimmassa osassa rikosnimikkeenä oli pahoinpitely, ja suurin osa rikosepäilyistä ilmeni Helsingissä. Kolmasosa rikosepäilyistä liittyi uskonnolliseen ekstremismiin, ja niissä tavallisimmat nimikkeet olivat pahoinpitely ja laiton uhkaus. Ne sijoittuivat enimmäkseen Lounais-Suomeen, ja niihin sisältyivät myös Turun vuoden 2017 joukkopuukotuksen rikosepäilyt. Loput rikosepäilyt liittyivät ääriivasemmistolaiseen liikehdintään, ja olivat enimmäkseen Helsingissä mielenosoitusten yhteydessä tapahtuneita pahoinpitelyjä tai laittomia uhkauksia. (Sisäministeriö, 2018, s. 14)

Terrorismin uhkataso on Suomessa toiseksi matalimmalla tasolla 2 eli kohonnut. Asteikko on neliportainen. Suomeen kohdistuvan terrorismin uhan aiheuttavat enimmäkseen ääri-islamismia kannattavat toimijat ja ryhmät. (Sisäministeriö, 2020a, s. 18) Suomesta on myös lähdetty Syyrian ja Irakin konfliktialueille. Suojelupoliisi on tunnistanut yli 80 henkilöä, jotka ovat lähteneet alueelle vierastaistelijoina, mutta todellisen lukumäärän arvioidaan olevan suurempi. Näistä henkilöistä on palannut Suomeen arviolta 20, ja noin 15–25 heistä oletetaan kuolleen. (Sisäministeriö, 2018, s. 24)

Vuonna 2017 Turussa tapahtui puukotus, jossa kuoli kaksi henkilöä ja loukkaantui kahdeksan. Tekijä oli kielteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija, joka tuomittiin terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta pohjautuen vuonna 2003 voimaan tulleeseen lakiin. Onnettomuustutkintakeskus teki iskusta raportin, jossa kuvattiin tekijän radikalisoitumisprosessia. Tekijästä oli aiemmin samana vuonna annettu vihje poliisille, mutta ilmianto ei johtanut toimenpiteisiin eikä yhteydenottoon. Vihjettä käsiteltiin paikallisen poliisin lisäksi Keskusrikospoliisissa ja Suojelupoliisissa. Poliisiorganisaatioiden keskinäinen yhteistyö vihjeiden suhteen ei ollut toimivaa, eikä vihjeeseen reagoitu. Raportissa suositellaan, että huolta herättävien henkilöiden palveluihin ohjaamiseksi tulee luoda selkeät toimintamallit ja edistää viranomaisten yhteistyötä. (Onnettomuustutkintakeskus, 2018, ss. 67, 77–78)

Tällä hetkellä yleisimmät ääriaatteet Suomessa ovat äärioikeistolaisuus, jihadismi ja ääriivasemmistolaisuus. Aatesuuntien yleisyyttä voi perustella sillä, että niihin liittyen on Suomessa tehty ilmoituksia rikosepäilyistä. (Sisäministeriö, 2018, ss. 8–9) Radikalisoitumista kuitenkin tapahtuu näiden aatteiden ulkopuolellakin, esimerkiksi ympäristöaatteiden parissa, ja radikalisoituminen on mahdollista myös ilman mitään tiettyä aatesuuntaa. Esitän seuraavassa lyhyen määrittelyn kolmesta yleisimmästä ääriryhmästä ja niiden ideologiasta.

Äärioikeistolaisuus: Äärioikeistolaisuuden määrittely ei ole yksiselitteistä, sillä käsitteen merkitys vaihtelee. Tommi Kotonen (2016) listaa äärioikeistoon kuuluviksi esimerkiksi sellaisia aatteita kuin fasismi, kansallissosialismi ja uusnatsismi. Suomessa ehkä tunnetuin äärioikeistolainen liike on uusnatsistinen PVL eli Pohjoismainen Vastarintaliike, joka on määrätty korkeimman oikeuden päätöksellä lakkautettavaksi lakien ja hyvien tapojen vastaisena (KKO:2020:68). Daniel Sallamaa (2018, s. 5) kuvaa Suomen äärioikeistolaista

kenttää hajaantuneeksi, ja vain osa sen toimijoista noudattaa jotakin jäsentynyttä ideologiaa, kuten kansallissosialismia tai vastajihadismia. Monet taas eivät tunnusta tiettyä ideologiaa, mutta vastustavat maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta.

Jihadismi: Jihadistisesta liikehdinnästä käytetään myös termiä ääri-islam ja radikaali-islamismi. Ideologia perustuu fundamentalistiseen islamin tulkintaan, ja sillä myös perustellaan käytetty väkivalta. Jihadistista liikehdintää ovat esimerkiksi terroristiryhmien Al-Qaidan ja ISISin toiminta. Toiminnalla pyritään luomaan islamiin pohjaava yhteiskunta. Jihadismiin liittyy väkivaltaa, kuten konfliktialueille taistelemaan lähtemistä ja terrori-iskujen suunnittelua ja toteutumista. Siihen liittyy myös väkivallatonta toimintaa, kuten uusien jäsenten rekrytointia. Jihadismi on poliittinen aate, koska islam nähdään yhteiskuntaa ja lainsäädäntöä ohjaavana tekijänä, ei vain henkilökohtaisena uskontona. Jihadismi ei tunnusta ihmisten luomia lakeja tai valtiojärjestystä, vaan pyrkii väkivallan keinoin luomaan islamiin pohjautuvan yhteiskunnan. Jihad tulkitaan aseelliseksi kamppailuksi, johon osallistuminen on jokaisen muslimin velvollisuus. (Malkki & Saarinen, 2019, ss. 14–15, 33–35)

Ääriivasemmistolaisuus: Radikaalilla ääriivasemmistolla tarkoitetaan nykyään useimmiten anarkisteja ja antifasisteja. Nämä ryhmät eivät tyypillisesti ole kovin järjestäytyneitä, vaan toiminta saattaa olla lyhytkestoisempaa ja verkostot tilapäisiä. (Sisäministeriö, 2018, s. 21.) Usein ääriivasemmiston toiminta on äärioikeistoa vastustavaa joko verkossa tapahtuvan aktivismin keinoin tai mielenosoituksissa. Myös militantti ääriivasemmistoryhmä Antifa on kohdistanut väkivaltaisia hyökkäyksiä äärioikeistolaisiksi luokittelemiaan henkilöitä kohtaan Euroopassa. (Sisäministeriö, 2020a, ss. 17–18)

3.3 Ekstremismin vastainen työ

Väkivallaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin vastaista työtä Suomessa koordinoi sisäministeriö. Sen johdolla on laadittu ensimmäinen väkivallaisen ekstremismin torjumisen toimenpideohjelma vuonna 2012, ja seuraava vuonna 2016. Toimenpideohjelmasta on vuonna 2019 julkaistu arviointi. Siinä arvioidaan, miten toimenpideohjelma on toteutunut, mitä on opittu ja mitä voisi tehdä paremmin. (Sisäministeriö, 2019) Arvioinnin perusteella on tehty muutoksia, ja uusin toimenpideohjelma julkaistiin vuoden 2020 alussa. Se on tehty

yhteistyössä viranomaisten, järjestöjen, yhteisöjen ja tutkijoiden kanssa. Siinä sovitaan toimenpiteistä, joiden avulla väkivaltaista ekstremismia voidaan parhaiten tunnistaa ja ehkäistä, ja joiden avulla yksilöitä voidaan auttaa pääsemään irti ääriajattelusta.

Toimenpideohjelmassa luetellaan eri toimijoita, jotka työskentelevät väkivaltaisen radikalisoitumisen vastaisessa työssä Suomessa. Niitä ovat ainakin poliittiset toimijat, sisä- ja ulkoministeriö, sosiaali- ja terveystoimet, kuntien nuorisotyö, opetus- ja kulttuuritoimi, poliisi ja suojelupoliisi, vankeinhoito, vastaanottokeskukset, puolustusvoimat, järjestöt ja uskonnolliset yhteisöt. (Sisäministeriö, 2020a, ss. 9–11, 27–34) Ekstremismin vastaisen työn kenttä on siis laaja.

Ankkuritoiminta on moniammatillista toimintaa, jonka tavoitteena on edistää nuorten hyvinvointia ja ehkäistä rikoksia. Ankkuritiimeissä työskentelee poliisin ja sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimen edustajia. Toiminnan tavoitteena on varhainen ongelmiin puuttuminen ja tuki niin nuorelle kuin vanhemmille. Tällä pyritään ehkäisemään ongelmien kasaantumista.

Ankkuritoiminta on suunnattu pääasiassa alle 18-vuotiaille nuorille, mutta se pyrkii myös ehkäisemään ja tunnistamaan väkivaltaista radikalisoitumista ilman ikärajoja. Ankkuritiimi tekee tarpeen mukaan yhteistyötä myös muiden alueen toimijoiden kanssa.

Yhteistyökumppaneita ovat esimerkiksi julkisen sektorin toimijat kuten koulut, sosiaalitoimi ja nuorisopalvelut, järjestötoiminta sekä uskonnolliset yhteisöt. (Moilanen ym., 2019, ss. 17–18, 40–43)

Poliisin Exit-toiminta on keskusrikospoliisin koordinoimaa valtakunnallista ennaltaehkäisevää toimintaa, jonka tarkoituksena on auttaa henkilöä irtautumaan joko järjestäytyneestä rikollisuudesta tai väkivaltaisesta ääriajattelusta. Henkilöä voidaan auttaa irtautumaan hänelle tai hänen läheisilleen vahingollisesta vaikutuspiiristä esimerkiksi turvallisuusjärjestelyillä tai asuinpaikan vaihdoksella. Järjestöyhteistyön avulla Exit-toimintaan osallistuvilla tarjotaan myös psykososiaalista tukea ja sosiaaliohjausta. Exit-toimintaan osallistuminen on vapaaehtoista ja luottamuksellista. (Poliisi, 2020)

Onnettomuustutkintakeskus (2018, s. 68) esitti Turun terrori-iskusta tehdyssä raportissaan kritiikkiä radikalisoitumista ehkäisevästä toiminnasta Suomessa. Sen mukaan ennaltaehkäisevä toiminta on usein projektiluontoista ja resurssit ovat riittämättömiä. Ankkuritoiminnan odotetaan ehkäisevän ennalta radikalisoitumista, mutta sen kohteena

ovat tyypillisesti alaikäiset eikä sitä tehdä koko maassa. Turvapaikanhakijat eivät myöskään ole mukana kunnallisissa palveluissa. Todellisuudessa ankkuritoiminta ei kohdistu pelkästään alaikäisiin, vaan sen tehtäviin kuuluu radikalisoitumisen ennalta ehkäiseminen ilman ikärajoja (Moilanen ym., 2019, s. 24). Turun iskun jälkeen sisäministeriö käynnisti Rajapintahankkeen, jonka tavoitteena oli selvittää palveluun ohjauksen nykyistä tilaa ja kehittämiskohteita. Tarkoituksena oli kartoittaa viranomaisten, järjestöjen ja uskonnollisten yhteisöjen välistä yhteistyötä ja tiedonkulkua sekä kehittää sitä parempaan suuntaan. Hankkeessa huomioitiin Onnettomuustutkintakeskuksen raportin kritiikki ja tarkasteltiin eri maiden hyviä käytäntöjä ekstremismin torjunnassa. (Perukangas & Mankkinen, 2019, ss. 9–10)

Rajapintahankkeesta tehdyssä raportissa esitetään suosituksia radikalisoitumisen vastaisen työn kehittämiseen. Ankkurityötä koskevat suositukset ovat muun muassa työn yhdenmukaistaminen, parempi ohjaus sekä ankkuritiimien säännöllinen kouluttaminen väkivaltaiseen radikalisoitumiseen liittyvistä asioista. Radikalisoitumisen vastaiseen työhön tulee kohdistaa lisää resursseja, koska nykyiset eivät ole riittäviä. Ääriliikkeiden vastainen työ on hajanaista, ja vakiintuneiden rakenteiden puute vaikeuttaa sen kehittämistä ja juurruttamista. (Perukangas & Mankkinen, 2019, ss. 48– 52)

Kansallisessa väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelmassa mainitaan sosiaalialan tärkeimmäksi kehitystavoitteeksi tunnistaa henkilö, joka on radikalisoitumassa. Radikalisoitumisen parissa työskennellessä tarvitaan moniammatillisuutta ja erityisosaamista sekä työn käytännön toteuttamisessa että sen suunnittelussa. (Sisäministeriö, 2020a, s. 66) Sosiaalityön roolista radikalisoitumisen ennalta ehkäisyssä on tehty Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimeksi antamana kyselytutkimus. Siinä selvitettiin, onko sosiaalitoimessa kohdattu väkivaltaista radikalisoitumista ja mikä on siellä työskentelevien tiedontarve ilmiöstä. Tätä kartoitettiin taustatiedoksi suunniteltaessa verkkokoulutusta radikalisoitumisesta sosiaalialan ammattilaisille. Tutkimus toteutettiin kyselynä, joka lähetettiin 90 Suomen kuntaan ja siihen vastasi 312 osallistujaa. Kyselyn tuloksista selvisi, että vaikka osa vastaajista oli kohdannut radikalisoitumista työssään, suurimmalla osalla ei oman arvionsa mukaan ollut tarvittavaa osaamista työskentelyyn radikalisoitumisen parissa. Lisäksi vastaajat arvioivat tarvitsevänsä lisää tietoa radikalisoitumisesta ilmiönä ja tukea käytännön työhön. Vastaajista suurimman osan

tietopohja radikalisoitumisesta ja ekstremismistä oli peräisin tiedotusvälineistä ja sosiaalisesta mediasta, joten tieteellistä tietoa aiheesta tarvitaan. (Ritola, 2019, ss. 5–11, 22)

4 Tutkimuksen toteuttaminen ja analyysi

Tässä luvussa esitellään tutkimuksen tavoite ja tutkimuskysymykset sekä perustellaan tutkimuskohteen rajausta ankkuritiimeihin. Lisäksi kuvataan tutkimuksen toteuttaminen ja aineiston analyysi.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Koska väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistamiseen ei ole olemassa kaiken kattavaa tarkistuslistaa, sitä voi olla vaikeaa havaita. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa tietoa siitä, miten moniammatillisessa sosiaalityössä tunnistetaan radikalisoitumista ja miten siihen voidaan puuttua. Tämä voi sisältää esimerkiksi työkaluja tai resursseja radikalisoitumisen tunnistamiseen, puheeksi ottamisen tapoja tai työyhteisön keskinäistä yhteistyötä.

Tutkimuskysymykset ovat:

- Millaisia valmiuksia moniammatillisen sosiaalityön ammattilaisilla on väkivaltaisen radikalisoitumisen ennalta ehkäisyyn ja tunnistamiseen?
- Millaista yhteistyötä viranomaiset tekevät väkivaltaisen radikalisoitumisen tiimoilta?

Tutkimuskohteeksi oli alun perin valittu sosiaalialan ammattilaiset, mutta tutkimus rajattiin lopulta koskemaan ankkuritoimintaa. Ehdotus ankkuritiimeihin keskittymisestä tuli opinnäytetyön tilaajalta. Ankkuritiimien tutkimisen katsottiin vastaavan parhaiten tutkimuskysymyksiin, koska sen tavoitteisiin kuuluu rikosten ehkäisemisen ja nuorten hyvinvoinnin edistämisen lisäksi väkivaltaisen ekstremismin ja radikalisoitumisen tunnistaminen ja ehkäisy (Moilanen ym., 2019, ss. 17–18). Ankkuritoiminnan työntekijöiden on tärkeää osata tunnistaa radikalisoitumisen merkkejä, ja heillä on työnsä kautta jo tietoa aiheesta. Lisäksi viranomaisyhteistyö kuuluu ankkuritoiminnan luonteeseen. Ankkuritoiminta on saanut työstään hyvää palautetta myös kansainvälisessä arvioinnissa (Sisäministeriö,

2020a, s. 10), joten sen voidaan ajatella olevan relevantti toimija radikalisoitumisen ehkäisyn vastaisessa työssä Suomessa. Näin ollen siitä on hyödyllistä tuottaa tutkimustietoa.

Haastateltavat valikoituivat siis asiantuntemuksensa perusteella käsiteltävästä aiheesta. Lisäksi heillä oli kokemusta tutkittavasta asiasta, minkä katsottiin tässä tilanteessa olevan merkityksellistä. (Vilkkä, 2015, s. 88) Tutkimuksen kohdistaminen satunnaisesti valittuihin sosiaalialan ammattilaisiin olisi saattanut tuottaa vähemmän kuvaavia tuloksia, koska kaikilla ei välttämättä ole työnsä kautta kokemusta radikalisoitumisesta ilmiönä (ks. Ritola, 2019). Tällaisenkin tutkimuksen tekeminen on luonnollisesti tärkeää, jotta voidaan kartoittaa myös ilmiöön perehtymättömien sosiaalityöntekijöiden kokemuksia tai tietoja aiheesta.

4.2 Aineiston hankinta

Aineistonhankintametodiksi valikoitui haastattelu. Haastattelun eduksi voidaan laskea mahdollisuus selventää, kysyä tarkentavia kysymyksiä, keskustella tiedonantajan kanssa tai vaihtaa kysymysten järjestystä haastattelutilanteessa (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s.73). Koska haastateltavat toimivat työssään tiiminä ja haastattelussa kartoitettiin viranomaisten välistä yhteistyötä, oli myös luontevaa haastatella heitä ryhmänä. Tällöin haastateltavat voivat keskustella keskenään ja vaihtaa ajatuksia haastattelun kuluessa. Ryhmähaastattelu on tyypillisesti vapaamuotoinen, mutta sitä suunniteltaessa on päätettävä, pyritäänkö keskusteluun vai haastatteluun (Eskola & Suoranta, 2003, s. 97). Opinnäytetyötä varten toteuttamani ryhmähaastattelut pysyivät selvästi haastatteluina, vaikka haastateltavat keskustelivat keskenään jonkin verran. Enimmäkseen haastateltavat kuitenkin viittasivat toistensa puheenvuoroihin ja vastasivat kysymyksiin omalta osaltaan.

Haastattelu toteutettiin teemahaastatteluna eli puolistrukturoituna haastatteluna. Haastattelussa edettiin etukäteen valittujen teemojen kautta, joiden käsittelemisen voitiin katsoa vastaavan tutkimuskysymyksiin. (Vilkkä, 2015, s. 78) Teemat valittiin tutkimuksen viitekehyksen perusteella, eli sen perusteella mitä aiheesta tiedetään jo (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 75). Jokaisen teeman alla oli kaksi tai useampia kysymyksiä. Haastattelukysymysten laatimisessa käytettiin hyödyksi aiempaa radikalisoitumisesta tehtyä tutkimusta. Teemojen ja kysymysten laadinnassa kysyttiin myös palautetta tilaajalta, jotta haastattelun teemarungosta tulisi tilaajan tiedon tarvetta vastaava.

Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kahden eri kaupungin ankkuritiimejä, yhden suuren ja yhden keskisuuren kaupungin. Kahta tiimiä haastattelemalla pyrittiin saamaan monipuolisempi kuva tehtävästä työstä. Ankkuritiimejä on monessa Suomen kaupungissa, mutta resurssit, tiimien kokoonpano ja työn painotus vaihtelevat kaupungeittain (Moilanen ym., 2019, s. 35). Kummassakin haastattelussa oli kolme osallistujaa. Vastaajien joukossa oli sekä sosiaalialan ammattilaisia että poliiseja. Haastateltavat rekrytoitiin kummastakin tiimistä yhden yhteyshenkilön kautta, joka kokosi ryhmän haastattelua varten. Kaikki haastateltavat saivat kuitenkin nähtäväkseen haastattelukutsun (liite 1). Kummankin haastattelun pituus oli noin tunti. Haastattelut toteutettiin elokuussa 2020 ja kumpikin tehtiin tiimin työpaikalla eli poliisiasemalla. Paikan valinta oli luonteva, koska haastattelut keskittyivät nimenomaan tiimien työnkuvaan. Työpaikoilta oli myös mahdollista löytää rauhallinen paikka haastatteluille, jotta keskeytykset saatiin minimoitua.

Ennen aineiston hankintaa on suositeltavaa ilmoittaa haastateltaville etukäteen, mitä haastattelu koskee ja mitä teemoja siinä käsitellään (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 73). Ennen haastatteluja ankkuritiimeille lähetettiin haastattelukutsu, jossa kerrottiin lyhyesti tutkimuksesta, sen tavoitteesta ja haastattelun teemoista. Lisäksi kerrottiin, että haastateltavat anonymisoidaan, eikä ketään voida tunnistaa opinnäytetyön perusteella. Haastattelutilanteessa haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeen (liite 2), jossa ilmoittivat suostuvansa siihen, että haastateltavien tietoja käsitellään luottamuksellisesti ja heidän antamiaan vastauksia käytetään opinnäytetyössä.

Teemahaastattelu mahdollisti sen, että haastattelun rakennetta saattoi muuttaa kesken haastattelutilanteen, ja jättää kysymättä kysymyksiä, jotka eivät sopineet asiayhteyteen. Joitakin tarkentavia kysymyksiä myös heräsi haastattelutilanteissa. Haastatteluissa kävi ilmi, että tutkijan omat odotukset ankkuritiimien työstä näkyivät joidenkin kysymysten muotoilussa, ja jotkut kysymykset eivät olleet olennaisia tai eivät liittyneet haastateltavien työhön. Ensimmäisessä haastattelussa kävi myös ilmi, että laaditun teemarungon järjestys ei ollut loogisesti etenevä, joten teemojen järjestystä muutettiin haastattelutilanteessa. Liitteenä oleva haastattelurunko (liite 3) on muokattu loogisempaan järjestykseen, ja tätä runkoa käytettiin toisessa haastattelussa. Teemat pysyivät kuitenkin samoina kummassakin haastattelussa. Haastattelurungon toimivuuden testaamista ei ollut mahdollista tällä kertaa tehdä, vaikka siitä olisikin voinut olla hyötyä kysymysten muotoilussa.

4.3 Analyysi

Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin eli kirjoitettiin auki tekstiedostoon analyysia varten. Litterointi ei ollut täysin yksityiskohtainen, sillä tutkimuksen tarkoituksena ei ole tehdä esimerkiksi kielen rakenteisiin keskittyvää analyysiä (Vilkkä, 2015, s. 89). Litterointi tehtiin kuitenkin sellaisella tarkkuudella, että jokaisen haastateltavan jokainen puheenvuoro tuli olennaisilta osin kirjoitetuksi. Litterointi oli sanatarkkaa kaiken paitsi täytesanojen osalta. Täytesanoja jätettiin pois silloin kun ne eivät olleet olennaisia lauserakenteelle, koska kaikkien niiden litteroiminen olisi vaikeuttanut vastauksien tulkintaa. Tämä valinta litteroinnissa tehtiin, koska tutkimuksen tavoitteena oli analysoida sitä, mitä haastateltavat kertoivat, eikä sitä, miten se kerrottiin. Haastatteluiden alussa pyydettiin kaikkia haastateltavia esittelemään itsensä ja kertomaan työtehtävistään. Tämä helpotti myös litterointivaiheessa haastateltavien äänten tunnistamista. Litterointiin ei kirjattu haastateltavien nimiä, vaan haastateltavat yksilöitiin numeroilla 1–6.

Aineiston analysointiin käytettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Se sopi analyysitavaksi, koska sen avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä pelkistetty ja yleisluontoinen kuvaus. Sisällönanalyysissa on otettava huomioon, että pelkkä aineiston järjestely ei vielä ole tutkimuksen tulos. Kun aineisto on järjestelty, on vielä tehtävä johtopäätökset ja kirjoitettava yhteenveto analyysin tuloksista. Koska aineistonkeruu toteutettiin teemahaastatteluina, analyysissä käytettiin myös aineiston teemoittelua. Haastattelussa käytetyt teemat muodostivat aineistolle jaottelun. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, ss. 91–93, 103) Teemoja oli viisi:

1. Viranomaisyhteistyö väkivaltaisen radikalisoitumisen tiimoilta
2. Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennalta ehkäisy
3. Työntekijöiden valmiudet tunnistaa väkivaltainen radikalisoituminen
4. Työntekijöiden valmiudet puuttua väkivaltaiseen radikalisoitumiseen
5. Käytännön kokemukset väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ja työn kautta saatu tieto

Litteroidut haastattelut tulostettiin ja vastauksista etsittiin tutkimuksen kannalta olennaiset kohdat. Tätä kutsutaan aineiston pelkistämiseksi, ja siinä karsitaan tutkimukselle epäolennainen pois aineistosta (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 109). Nämä olennaiset vastaukset jaettiin yllä oleviin teemoihin alleviivaamalla olennaiset kohdat eri värisillä kynillä. Tuomen ja Sarajärven mukaan alleviivatut ilmaisut voidaan merkitä litteroidun aineiston sivun reunaan ja siirtää sen jälkeen eri paperille. Opinnäytetyön analyysissä teemat merkittiin kukin eri värillä ja kirjoitettiin teeman nimestä lyhenne alleviivattujen kohtien viereen. Tämän jälkeen alleviivatut kohdat siirrettiin omaan tiedostoonsa teemojen otsikoiden alle.

Teemoitellut vastaukset tulostettiin, ja vastaukset pelkistettiin ja kirjoitettiin paperilapuille niin, että niitä saattoi ryhmitellä. Tätä vaihetta kutsutaan aineiston ryhmittelyksi eli klusteroinniksi. Ryhmittely tapahtui edelleen teemojen otsikoiden alla. Kunkin teeman sisällä samoista asioista kertovat vastaukset ryhmiteltiin yhteen ja pelkistettiin niin, että samaa asiaa moneen kertaan toistavat vastaukset poistettiin. Kuten edellä jo mainittiin, pelkkä aineiston luokittelu ei vielä riitä sisällönanalyysin tulokseksi. Ryhmitelystä aineistosta muodostettiin vielä yläkäsitteitä, joiden kautta tutkittavaa ilmiötä ja sen merkityksiä voidaan kuvata. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, ss. 103, 110–113) Näitä yläkäsitteitä esitellään tarkemmin luvussa 6.

5 Tutkimuksen tulokset

Analyysin tulokset esitellään opinnäytetyössä teema kerrallaan. Kullekin teemalle on valittu litteroidusta aineistosta sopivat lainaukset. Haastatteluista poimituissa lainauksissa ei yksilöidä, minkä ammatin edustajasta on kyse. Se ei ole tulosten kannalta olennaista, koska tutkimuksessa käsitellään yhdessä työskenteleviä moniammatillisia tiimejä. Johtopäätöksissä kuitenkin mainitaan, oliko eri ammattien edustajien välillä eroja vastauksissa.

Aineistosta poimituissa lainauksissa käytetään seuraavia litterointimerkkejä:

- - sanoja poistettu

() epävarmasti kuultu sana

[] opinnäytetyön tekijän omat merkinnät

5.1 Viranomaisyhteistyö väkivaltaisen radikalisoitumisen tiimoilta

Ankkuritiimit ovat moniammatillisia, joten niiden työn luonteeseen kuuluu yhteistyö samassa tiimissä toimivien viranomaisten ja muiden ammattilaisten välillä. Ankkuritiimeissä työskentelee edustajia poliisista, sosiaalityöstä, terveydenhuollosta ja joissakin myös nuorisotyöstä. Lisäksi tiimeillä on monia ulkopuolisia yhteistyökumppaneita, joista haastateltavat kertoivat tarkemmin haastattelussa. Yhteistyökumppaneihin kuuluvat esimerkiksi järjestöt, muut ankkuritiimit erityisesti lähialueilla, poliisilaitokset ja Keskusrikospoliisi, lastensuojeluverkosto ja lastenvalvoja, sairaaloiden psykiatriset osastot ja erityisesti nuorisopsykiatria, oppilaitokset, seurakunnat, uskonnolliset yhteisöt ja vankilat. Lastensuojelulla on tarvittaessa käytössä pakkokeinot, esimerkiksi nuoren sijoitus.

Tai sitten siis lastensuojelullisia toimenpiteitä myös voidaan ikään kun että kun on yhteistyö lastensuojelun kanssa, niin toki heil on sitten pakkokeinot myös käytössä niin sanotusti, vaikka me nyt ei käytetä tällasta sanaa sosiaalityössä mutta käytännössä tarkoittaa sitä että meil on tavallaan tämmönen että, he ottavat mielellään meiltä tätä huolta ja tietoa vastaan ja se on kuitenkin kolmen viranomaisen yhteinen näkemys ja tietyllä tavalla se on semmonen mikä aika monta kertaa on johtanu siihen että on katsottu että nuoren paikka ei ole ehkä kotona, että pitäis olla jossain suljetummissa, valvotummissa olosuhteissa.

Myös psykiatrian yksiköillä on mahdollisuus tehdä asiakkaasta pakkohoitolähetä, vaikka tätä harvoin tapahtuukin. Sekä lastensuojelun että psykiatrian yksiköiden kanssa ankkurissa tehdään konsultointia, yhteistyötä ja ohjausta. Ankkuritiimit käyvät myös viranomaisten ja muiden yhteistyökumppaneiden kanssa keskustelua radikalisoitumisen tunnistamisesta ja sen oikeellisuudesta. Lisäksi he markkinoivat omaa työtään viranomaisille ja järjestöille.

Haastateltavien mukaan ankkurin viranomaiset suunnittelevat yhdessä asiakkaan palveluketjua ja ohjaavat häntä esimerkiksi kaupungin tai järjestöjen palveluihin. Asiakkaat ohjautuvat ankkuriin monilta eri tahoilta: kentältä, muilta viranomaisilta, poliisin tutkinnasta

tai huoli-ilmoituksen perusteella vaikkapa järjestötoiminnasta. Ankkurin toiminta on väliintuloa: on jo sattunut jotakin, kuten rikos tai rikoksella uhkaus, ja asiakkaan toiminta pyritään pysäyttämään ja ohjaamaan häntä toiseen suuntaan. Ankkurissa tarkoitus on puuttua nuorten rikolliseen toimintaan ajoissa. Myös radikalisoitumisen ennalta ehkäisy kuuluu ankkurien toimintaan, oli kyseessä sitten nuori tai jo täysi-ikäinen henkilö. Asiakkaina olevien lasten ja nuorten perheet pyritään myös ottamaan mukaan työskentelyprosessiin.

Haastateltavien mukaan tiimityöskentelyn etuna on tiedonjako. Tiimin jäsenet pääsevät useisiin eri tietojärjestelmiin, joten vaikkapa ankkurissa toimivalla poliisilla on tukenaan poliisin tietojärjestelmän lisäksi sosiaali- ja terveystietojen tiedot. Lisäksi muut viranomaiset ja järjestöt saavat ankkurin kautta yhteyden poliisiin konsultaatiota varten.

Etu on se että meil on kolme viranomaista samassa paikassa, samassa toimistossa. Poliisi ja sosiaalityö ja sit terveydenhuolto, niin se on myös meidän niin kun viranomaisten näkökulmasta toimiva yhdistelmä että saadaan samanaikaisesti jaettua tietoa kolmen eri viranomaisen välillä ja sit se on myös asiakkaan näkökulmasta saamiemme palautteiden perusteella se on hyvä paketti, että saa yhdeltä luukulta kolmen viranomaisen palvelut, ettei tarvi käydä erikseen jokaisessa, että siinä tietysti nämä salassapitoasiat huomioiden, että pitää tietysti pitää huolta että sitten ei niitä rikota. Mut et meillähän on pääsääntöisesti asiakkaan suostumus et me saadaan jakaa tietoa ja se kysytään aina alkuun, jolloin se aukasee sitten sen mahdollisuuden että voidaan tietoa jakaa.

Vaikka haastateltavat kertoivat ankkurityön olevan poliisiorientoitunutta työtä, heidän mukaansa poliisin rooli saattaa jäädä välillä pieneksikin. Poliisi saattaa olla se, joka saa alkuperäisen tiedon asiakkaasta ja vain välittää sitä eteenpäin muille työntekijöille.

5.2 Väkivaltaisen radikalisoitumisen ennalta ehkäisy

Radikalisoitumisen ennalta ehkäisystä puhuttaessa haastateltavat toivat esille jatkuvan tiedon tarpeen, koska ilmiö elää ja muuttuu koko ajan. He toivoivat lisää kehittämistä radikalisoitumisen vastaiseen työhön valtakunnallisella taholla ja yleisiä suuntaviivoja. Eräs

haastateltava myös mainitsi, että radikalisoitumisen ennalta ehkäisy on niin pieni osa omasta työstä, että se jää helposti taka-alalle. Suuremmassa kaupungissa radikalisoitumisepäilyjä oli haastattelun perusteella enemmän kuin pienemmässä, jossa niitä kerrottiin olevan muutama vuodessa. Haastateltavat eivät olleet varmoja siitä, johtuiko tämä ilmiön pienuudesta vai siitä, että heillä ei ollut tietoa ilmiöstä paikallistasolla.

Haastateltavat toivoivat radikalisoitumisen ennalta ehkäisystä lisää koulutusta, ja kertoivat, että ankkuritiimeille suunnattua koulutusta on Suomesta vaikea löytää. Kansainvälisen koulutuksen ongelmaksi he mainitsivat sen, että sen antama tieto ei useinkaan ole suoraan sovellettavissa Suomeen. Koulutusten ei tarvitsisi aina liittyä suoraan radikalisoitumiseen, vaan ne voisivat olla myös yleisluontoisempia. Haastateltavien esimerkkejä hyödyllisistä koulutuksista olivat koulutus, joka edistää yhteiskunnallista ymmärrystä, ja toinen, josta saa tekniikoita ihmisten kohtaamiseen ja tulokselliseen vuorovaikutukseen.

- - se voi olla jotain muutakin mikä tukee sitä ymmärtämistä ja ehkä tämmöistä ihmisten kohtaamista, just että kuinka sä niin kun – tekniikoita ja taktiikoita, kuinka sä puhut niille ihmisille, kuinka sä saat sen itsesi puolelle tai kuinka sä [nauraa], et sä manipuloi ihmisiä mutta että, kuinka sä tietyillä sananvalinnoilla voit vaikuttaa ihmisen toimintaan. Tavallaan työkaluja myöskin sitten, kuinka sä niitä ihmisiä sitten kohtaat, kuinka sä pystyt niitä hallitsemaan. Ehkä se on vähän väärä sana, hallita, mutta – mutta joo erilaisia työkaluja, ei mitään niin kun – aina kun puhutaan ekstremismistä ja radikalismista niin siitä (koulutuksesta) tulee tietynlainen ja niitä on nyt nähty ja kuultu mutta niitä toimenpiteitä sitten.

Haastateltavilla oli paljon ideoita siitä, millaisilla toimenpiteillä väkivaltaista radikalisoitumista voidaan ehkäistä erityisesti nuorten keskuudessa. Ideat liittyivät enimmäkseen peruspalveluiden saatavuuteen ja yleiseen sosiaalipolitiikkaan.

Jos siitä sitten vielä mennään ylöspäin niin tavallaan yhteiskunnalliset koulutus- ja harrastusmahdollisuudet kaikille, et jos koko ajan nousee ylöspäin niin, mut et varmaan mä ajattelen et sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen, koulukiusaamiseen puuttuminen, ne on ne tärkeät.

Tärkeäksi tekijäksi radikalisoitumisen ennalta ehkäisyssä haastateltavat mainitsivat sosiaalisten ongelmien ja syrjäytymisen ehkäisyn nuorten keskuudessa. Tähän kuuluvat koulukiusaamiseen puuttuminen, koulutus- ja harrastusmahdollisuuksien takaaminen myös vähävaraisille perheille ja lisäresurssit lasten ja nuorten peruspalveluihin.

Vaikka peruspalvelut toimii niin kyllä nyt kuitenkin se huomio että tää tämmönen kuulluksi tuleminen, että kyllähän noi tuolla monet lapset ja nuoret ovat kovin aikuisen nälkäisiä et jos tonne poliisikin jalkautuu niin kyllä siellä juttusille tullaan, että silleen tietysti toivos resursseja ihan tonne jo varhaiskasvatukseen ja koulumaailmaan ja lastensuojeluun ja, tonne lasten ja nuorten psykiatriaankin lisää resursseja, koska siellä on sitten paljon myös niitä jotka tarttee apua ja jotka ei sitten, on pitkät jonot palveluihin niin eivät saa riittävän nopeasti apua.

Haastateltavien mukaan asiakkaat kaipaavat viranomaistoiminnalta yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaista kohtelua. He kertoivat, että ankkuritoimintaan tarvittaisiin lisää resursseja, jotta tiimit voivat olla siellä, missä asiakkaatkin ovat. Kenttätyön merkitys ankkurityössä korostui haastateltavien puheenvuoroissa. Lisäksi paikallistasolle kaivattiin lisää toiminnan yhteistä koordinoitua peruspalvelujen kanssa syrjäytymisen ehkäisemiseksi.

Haastateltavat ilmaisivat huolta siitä, että jos nuoret tai esimerkiksi maahanmuuttajat kokevat jäävänsä yhteisön tai yhteiskunnan ulkopuolelle, on vaarana se, että uusi yhteisö löytyy rikollisista piireistä tai ekstremistisistä yhteisöistä. Sama riski oli heidän mukaansa myös siinä, jos nuoret jäivät vaille aikuisten huomiota ja kiintymystä. Haastateltavien mukaan ennalta ehkäisyssä tärkeää olisi myös se, että huolta aiheuttavien nuorten mahdollinen empatiakyvyn puute tunnistetaan ajoissa. Nuorten tunnetaitoja olisi myös hyvä vahvistaa. Lisäksi niin nuoret kuin aikuisetkin tarvitsevat tulevaisuuden toivon vahvistamista ja suunnitelmia elämäänsä.

5.3 Työntekijöiden valmiudet tunnistaa väkivaltainen radikalisoituminen

Radikalisoitumisen merkkien tunnistamisessa haastateltavat mainitsivat monia haasteita. Vihjeiden runsaus koettiin tunnistamista vaikeuttavaksi tekijäksi, koska suuresta joukosta on

vaikea löytää ne, jotka ovat relevantteja ja joihin tulisi tarttua. Radikalisoitumisen merkit eivät myöskään ole aina selviä tai näkyviä. Rajanveto radikaalin ja ei-radikaalin välillä on vaikeaa monessa tilanteessa.

- - sit mä mietin sitä että kuinka räikeetä sen pitää olla että mä huomaan sen, ja mä hoksaan sen, et minkälaisiin asioihin pitäis jo ymmärtää tarttua, et sitten kun joku uhkaa jollain tai jotain tällasta, mut varmaan sitä ennen on jo sellasia merkkejä mitä pitäis huomata niin mä en osaa sanoa että hoksaisko sitä.

Haastateltavat pohtivat, miten saada selville onko kyseessä väkivaltainen radikalisoituminen vai muu motiivi, onko kyseessä aatetason radikalisoituminen vai väkivaltainen radikalisoituminen, ja miten tehdä ero esimerkiksi vakaumuksellisen uskonnon harjoittamisen ja radikalisoitumisen välille.

Tosta ehkä pitää erottaa se että radikalisoituminenhan ei oo mikään rikos. Sehän tarkoittaa sitä että ihminen ajattelee vähän eri tavalla kun valtavirta mut sit se pitää erottaa sieltä se väkivaltainen radikalisoituminen, elikä tavallaan jos ihminen käyttää sitä väkivaltaa sen oman ajatusmaailmansa esiin tuomiseksi, siihen pitäis herätä.

Osa haastateltavista ilmaisi tarvetta koulutukselle väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistamisesta. Haastatteluissa kävi ilmi, että tiimityöllä on merkitystä tunnistamisessa. Saatuja vihjeitä käydään tiimissä läpi ja yhteistyö tukee radikalisoitumisen merkkien tunnistamista.

Mut tää on silleen, pitää vaan toistaa ja mennä ja hakeutua itse, ja pitää olla aktiivinen. Et se että sanot että mä oon ankkurissa töissä ja istut tässä ja odottelet niin ei välttämättä, vaan itse pitää vähän myöskin kaivaa sieltä niistä jutuista että hei tää vois olla meidän asiakas et tässä on ihan selkeesti jotain juttuja. Että joku muu ei välttämättä osaa sitä ohjata, vaan pitää olla myös aktiivinen siinä.

Työntekijän oma aktiivisuus mahdollisen radikalisoitumisen tunnistamisessa on tärkeää, ja saatuja vihjeitä pitää tutkia pintaa syvemmältä. Tunnistaminen näyttäytyi haastateltavien

puheessa taitona, jota oppii työtä tehdessä. Tunnistamista ei kuvattu tiettyä metodina, vaan se perustui monesti intuitioon ja työn kautta saatuun kokemukseen.

5.4 Työntekijöiden valmiudet puuttua väkivaltaiseen radikalisoitumiseen

Haastateltavat kertoivat, että väkivaltaiseen radikalisoitumiseen puuttumiseen ei ankkuritiimeillä ole mitään tiettyjä työkaluja. Rikolliseen toimintaan puututaan luonnollisesti poliisitoimenpiteillä, mutta puuttuminen huolta aiheuttavaan ääriajatteluun on tehtävä asiakkaan auttamisen kautta.

No se ankkuritiimi, meillä ei ole niitä erikoiskeinoja eikä erikoisia työkaluja, me ollaan vaan me. Me ollaan kolme viranomaista ja me tehdään parhaamme kukin omassa roolissaan, ja edelleen se avun tarjoaminen on se pointti - -

Haastattelussa kävi ilmi, että puuttumisen ajankohtaa piti myös miettiä, sillä puheeksi otolla ei saa häiritä poliisin työtä ja tiedonkeruuta. Tiedon kerääminen ennen puheeksi ottoa on tärkeää, sillä joskus ilmeneekin, että toimenpiteitä ei edes tarvita.

Puheeksiottotaito on työssä tärkeää, ja aihetta tulee lähestyä hienotunteisesti.

Haastateltavat korostivat, että keskustelun tulee olla asiakkaalle vapaaehtoista muiden asioiden ohella. Tyypillisessä tapaamisessa haastateltavat kertovat asiakkaalle tapaamisen syyn, joka on usein se, että huoli asiakkaasta on herännyt jonkin hänen julkisesti kirjoittamansa tai sanomansa uhkaavan asian vuoksi, tai esimerkiksi rikollisen käyttäytymisen seurauksena. Puuttuminen tehdään avun tarjoamisen kautta, ja korostetaan keskustelun vapaaehtoisuutta. Haastateltavat painottivat asiakkaan kuuntelemisen merkitystä, ja kertoivat myös tuovansa oman näkökulmansa esille tapaamisissa. Tarkoitus on siis tuoda asiakkaalle vaihtoehtoinen näkökulma, ja samalla muistuttaa häntä siitä, että hän saattaa joutua rikosoikeudelliseen vastuuseen, jos käyttäytyy väkivaltaisesti.

Puuttumisen haasteita olivat esimerkiksi se, että asiakasta ei voida pakottaa keskustelemaan aatemaailmastaan tai mahdollisesta radikalisoitumisestaan, vaan hänen omaa tahtoaan on kunnioitettava. Puheeksi ottaminen koettiin myös haastavaksi. Väärä tunnistaminen saattaa myös johtaa asiakkaan turhaan leimaamiseen.

Mut se puheeksi ottaminen on kaikista haastavinta ja yleensä se tunnistaminen, että kun sä tunnistat, niin kuinka sä otat sen puheeksi, ja mitä sitten. Kun se vaikka tunnistetaan että sil on aate siinä takana, et sen takia se on tehny sen teon, ni onks se sitten ankkuri vai – rikosprosessi menee omaa, se on tietysti koventamisperuste että sulla on joku aate siinä et sä teet, joo. Mutta että miten me saadaan se henkilö nyt sitten kun se on tunnistettu ni tavallaan että hän ei tekis enää uudestaan niitä, niin kuka sen tekee sitten, ja millä tavalla. Se on ehkä se kaikista suurin haaste tässä.

Koska ankkuritiimeillä ei ole resursseja pitkäaikaiseen irrottautumistyöskentelyyn, haastateltavat pohtivat, miten asiakkaan saa pysymään pois radikaalista ajatusmaailmasta tai varsinkin väkivaltaisista teoista.

Joo, täällä ei roikoteta niin sanotusti asiakkaita eikä, joskus on, kun ei kertakaikkiaan löydetä, on jonoo tai jotain muuta eikä kertakaikkiaan löydetä jatkopaikkaa sillä hetkellä ja se olis tärkeätä niin, täytyy sitten ylläpitää sitä seurantaa häneen, että tavataan ja ylläpidetään ja yritetään saada sinne jatkoon. Tai sitten voi olla niin ettei oo tarvetta jatkolle, yksinkertaisesti, ei vaan oo, että okei, asia päättyy.

Irrottautuminen ekstremistisestä ajattelumaailmasta on pitkä prosessi, ja siihen vaaditaan sitoutumista sekä asiakkaalta että avun tarjoajalta. Tällaista apua ankkuritiimeillä ei ole mahdollista tarjota, vaan heidän tarkoituksenaan on ohjata asiakas eteenpäin hänelle sopiviin palveluihin.

5.5 Käytännön kokemukset väkivaltaisesta radikalisoitumisesta

Ankkuritiimien haastatteluissa mainitut käytännön kokemukset radikalisoitumisesta koskivat koulusurmauhkia, erilaisia internetissä tai koulussa tehtyjä uhkauksia ja jonkin verran myös uskonnollista ja poliittista radikalisoitumista. Haastatteluissa ei syvennytty kokemuksiin pitkäksi aikaa. Aiheen arkaluonteisuuden vuoksi ja haastateltavien anonyymiyden takaamiseksi opinnäytetyössä ei kerrota tarkemmin yksittäisistä ankkurityössä kohdatuista tapauksista. Tässä alaluvussa kerrotaan yleisluontoisesti työntekijöiden käytännön

kokemuksista radikalisoitumisen vastaisessa työssä, ja millaista tietoa kokemukset ovat heille tuottaneet ilmiöstä ja siihen liittyvistä ihmisistä. Haastateltavat pohtivat esimerkiksi, mitkä tekijät johtavat nuorten radikalisoitumiseen tai edesauttavat sitä.

Haastateltavien mukaan ankkurissa tulee vastaan enimmäkseen asiakkaita, jotka ovat radikalisoitumispolussaan alussa. Jos radikalisoitumiseen liittyy suunnitelmia toteuttaa esimerkiksi terroristinen teko, menee tapaus poliisitutkintaan eikä ole enää ankkurin työaluetta. Ekstremismitapauksista tehdään poliisin kanssa uhka-arvio, ja mikäli katsotaan, että asiakkaalla on korkea riski toteuttaa väkivallanteko, tehdään poliisitoimenpiteitä ja pyritään estämään myös uhkan toistuminen.

Ankkuritiimiläiset kertoivat, että käytännön kokemus ihmisten parissa tehdystä työstä on tärkeää. Tietoa radikalisoitumisesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä tulee paljon ruohonjuuritasolta. He kuvasivat työtään pitkäjänteiseksi työksi, jossa luottamus ihmisten ja yhteisöjen kanssa syntyy pikkuhiljaa. Heidän mukaansa työ on myös henkilösidonnaista, sillä luottamus syntyy nimenomaan tiettyjen työtä tekevien henkilöiden kautta, ei virkamiesaseman.

Nyt sä oot ihan asian ytimessä oikeesti että, meillä on paljon jotka tuolla ministeritasolla ja muualla tietää ekstremismistä jotain, mut ei ne oo välttämättä ikinä kohdannu niitä ihmisiä, ja se tieto tulee tosiaan sieltä ja, tää ei oo mitään semmosta niin ku, pikkujuttuja vaan tää on tosi pitkäjänteistä työtä. Et sä opit tunteen ne ihmiset, sen alueen, ne järjestöt mitkä siellä toimii, niin se ei oo semmonen että mä käyn kolmen viikon kierrolla tossa ja nyt mä oon asiantuntija ekstremismissä - -

Ankkuritiimeille radikalisoituminen näyttäytyy usein sosiaalisten ongelmien seurauksena. He näkivät ongelmina esimerkiksi joidenkin lasten ja nuorten osattomuuden, huonon kohtelun ja mielenterveyden haasteet.

Niin tai onko joku muu vialla ja siit on seuraus ikään kuin radikaalinen teko, että. Et kun mä jotenkin ajattelen että se lähtee tämmösistä nimenomaan sosiaalisista ongelmista ja mielenterveysongelmista liikkeelle, ja sit tämmösistä just kyvyttömyydestä, et on joku empatiakyvyn puute - -

Haastateltavien mukaan on tärkeää saada nuoriin kontakti ja kuunnella heitä. Nuoret kertovat mielellään mielipiteitään, ja haastateltavien mukaan heidän huomioimisensa saattaa vaikuttaa positiivisesti myös heidän deradikalisoitumiseensa.

6 Johtopäätökset

Tässä luvussa verrataan työn tietoperustaa haastatteluista saatuihin tuloksiin ja arvioidaan, miten haastatteluaineisto vastaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, miten radikalisoitumista tunnistetaan moniammatillisessa sosiaalityössä. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa, millaista viranomaisyhteistyötä aiheen parissa tehdään. Tutkimushaastatteluiden avulla saatiin vastaukset tutkimuskysymyksiin ja lisäksi muutakin tietoa ankkurityön luonteesta ja radikalisoitumisen ennalta ehkäisystä ankkuritiimien näkökulmasta. Aineiston analyysin pelkistetyistä ja ryhmitellyistä vastauksista muodostettiin yläkäsitteet johtopäätösten tueksi, ja niitä käsitellään tässä luvussa. Niitä ovat sosiaalisten ongelmien ehkäisy, vuorovaikutuksen merkitys, tiedonjako ja yhteistyö sekä käytännön asiantuntijuus.

6.1 Sosiaalisten ongelmien ehkäisy

Väkivaltainen radikalisoituminen on laaja ja monitahoinen ilmiö, jonka selitysmallit vaihtelevat. Syitä ja tapoja radikalisoitua voidaan löytää lukemattomia, ja eri radikalisoitumisen mekanismit voivat myös täydentää toisiaan (ks. esim. McCauley & Moskalenko, 2011, ss. 214–218). Poliittisen väkivallan selitystapana radikalisoituminen on suhteellisen uusi (Malkki, 2018). Nähtäväksi jää, pysyykö käsite käyttökelpoisena pidempään, vai kaatuuko sen käyttö määrittelyvaikeuksiin. Tällä hetkellä käsitettä kuitenkin käytetään niin maailmalla kuin Suomessakin, ja käsitykset radikalisoitumisesta ohjaavat toimintaa myös sosiaalialalla. Kun puhutaan radikalisoitumisen ennalta ehkäisystä, vaatii se yhteistä ymmärrystä siitä, mitä radikalisoituminen on ja mitkä tekijät siihen johtavat.

Yhtenä juurisyyinä radikalisoitumiselle ovat mikro- eli yksilötason ongelmat, syrjinnän tai vääryyden kokemukset ja vieraantuneisuuden tunteet (Schmid, 2013a, s. 4; McCauley & Moskalenko, 2008, s. 418). Haastatteluvastauksissa näkyy erityisesti tämä ulottuvuus, kun puhutaan radikalisoitumisen syistä. Ankkuritiimien työssä korostuvat haavoittuvassa

asemassa olevat nuoret. Radikalisoituminen nähtiin haastatteluvastauksissa useimmiten sosiaalisten ongelmien aikaansaamana, ja haastateltavat kuvasivat siihen päätyviä osattomina nuorina, jotka hakevat hyväksyntää ja yhteisöä. Myös koulukiusaamisen ja yhteisön ulkopuolelle sulkemisen vaikutus radikalisoitumiseen korostui toisessa haastattelussa. Tärkeäksi keinoksi radikalisoitumisen ennalta ehkäisyyn haastateltavat mainitsivat hyvän sosiaalipolitiikan ja syrjäytymisen ehkäisyn, oli kyse sitten maahanmuuttajista tai nuorista. Nuorten osallisuuden tukeminen ja syrjäytymisen ehkäisy on myös yksi ankkuritoiminnalle määritellyistä tavoitteista (Moilanen ym., 2019, s. 18).

Ankkurityö on luonteeltaan alkuvaiheen puuttumista. Koska uhkaa aiheuttavat henkilöt siirtyvät poliisitutkintaan eivätkä jää ankkurityön asiakkaiksi, rajaa tämä myös heidän asiakaskuntaansa ja vaikuttaa heidän käsityksiinsä radikalisoitumisen syistä. Ankkuritiimien asiakkaiden radikalisoituminen näyttäytyy työntekijöille usein varsinaisen ongelman sivutuotteena. Näitä ongelmia voivat haastateltavien mukaan olla esimerkiksi sosiaaliset ongelmat, yhteisön ulkopuolelle jääminen ja mielenterveysongelmat. Peruspalveluiden saatavuudella ja matalan kynnyksen tuella on näiden ongelmien ratkomisessa suuri merkitys. Varhaisen vaiheen puuttuminen ongelmiin näyttäytyi haastatteluissa tärkeänä radikalisoitumista ennaltaehkäisevänä tekijänä.

6.2 Vuorovaikutuksen merkitys

Radikalisoitumisen tunnistamista hankaloittaa se, että monet niistä tekijöistä, joita käytetään merkkeinä radikalisoitumisesta, ovat yleisiä erityisesti nuorille, eivätkä välttämättä kerro suuresta aatteellisesta muutoksesta (Malkki, 2018). Lisäksi on muistettava, että vaikka henkilöllä olisi radikaali ajatusmaailma, ei se välttämättä tarkoita, että hän olisi taipuvainen tai halukas väkivallan käyttöön. Menneisyydestä löytyy esimerkkejä radikaaleiksi luokitelluista liikkeistä, jotka ovat toimineet rauhanomaisesti, kuten myös niistä, jotka ovat käyttäneet väkivaltaa tavoitteidensa ajamiseen (Schmid, 2013a, s. 8). Haastatellut ankkuritiimien jäsenet tunnistivat myös nämä haasteet, ja haastatteluissa mainittiinkin, että pelkkä radikaali ajattelu sinänsä ei tee kenestäkään väkivaltaista ekstremistiä.

Radikalisoitumista pidetään suhteellisenä käsitteenä, koska käsityksemme siitä, mikä on normaalia, vaihtelee ajan ja paikan mukaan (Sedgwick, 2010, ss. 481–482; Schmid, 2013a, s.

7). Myös käytännön työssä rajanveto on haastavaa. Ankkuritiimien vastauksissa radikalisoitumisen tunnistamisen haasteita olivat rajanveto normaalin ja radikaalin välillä ja radikalisoitumisen merkkien tunnistaminen vihjeistä. Tiimityön katsottiin tukevan tunnistamista. Puheeksi otto ja puuttuminen koettiin osittain hankalaksi, eikä siihen ole ankkurityössä käytössä mitään tiettyä työtapaa. Sekä radikalisoitumisen tunnistaminen että siihen puuttuminen näyttäytyivät tilannesidonnaisina ja työssä kehittyvinä taitoina. Toisaalta haastateltavat myös kuvailivat, millä tavalla he tyypillisesti hoitaisivat tilanteen, jossa radikalisoitumisepäily on herännyt. Puheeksi otossa ja puuttumisessa korostuivat avun tarjoaminen ja asiakkaan kuunteleminen. Vuorovaikutustaidot ovat ankkurityössä tärkeässä osassa niin asiakastyöskentelyssä kuin tiimin keskinäisessä yhteistyössäkin.

Haastateltavat kaipasivat työhönsä lisää tietoa radikalisoitumisesta, ja toivoivat lisäkoulutusta tunnistamiseen ja puuttumiseen liittyen. Koulutukselta kaivattiin kuitenkin jotakin muutakin kuin sitä, mitkä merkit voivat tarkoittaa radikalisoitumisriskiä – lisäksi toivottiin yleisluontoista lähestymistapaa yhteiskunnallisiin ongelmiin ja vuorovaikutukseen erilaisten ihmisten kanssa. Haasteeksi mainittiin se, miten saada asiakkaat pysymään pois ekstremistisistä ajatusmaailmasta tai vähintään väkivallanteoista. Tähän toivottiin lisää keinoja, tehokkaan vuorovaikutuksen tapoja ja toimenpiteitä. Erityisesti radikalisoitumisen tunnistamiseen liittyvää koulutusta toivoivat ankkuritiimeissä työskentelevät sosiaalialan ammattilaiset.

6.3 Tiedonjako ja yhteistyö

Ankkuritoiminnassa hyödynnetään yhteistyökumppaneina tahoja, jotka ovat asiakkaan elämässä tärkeitä ja voivat tukea häntä. Yhteistyökumppaneiden asiantuntemusta pyritään käyttämään hyödyksi asiakkaan auttamisessa. Yhteistyö voi olla esimerkiksi konsultointia ja tiedonvaihtoa. Sidosryhmät voivat myös olla tahoja, joiden palveluihin asiakas ohjataan ankkurityöstä. (Moilanen ym., 2019, s. 40)

Haastatteluvastauksista kävi ilmi, että viranomaisten välinen yhteistyö näyttelee ankkuritiimien perustyössä suurta osaa. Erityisesti tiedonjako koettiin tiimimuotoisen työskentelyn eduksi. Moniammatillinen yhteistyö tukee asiakkaan hyvinvoinnin edistämistä monesta eri näkökulmasta, ja esimerkiksi asiakkaan palveluohjausta ja palveluiden

suunnittelua tehdään yhdessä. Tiimimuotoisella työskentelyllä on myös roolinsa radikalisoitumisen havaitsemisessa, koska haastateltavien mukaan yhteistyö tukee sen tunnistamista.

Haastatteluissa ankkurityöstä piirtyi kuva verkostomuotoisesta työskentelystä, jossa ulkopuolisia yhteistyökumppaneita on monia. Yhteistyö voi olla konsultaatiota, ohjausta ja palveluihin ohjaamista. Terveystenhuollon ja psykiatrian mainittiin olevan erityisen tärkeitä yhteistyökumppaneita, ja lisäksi järjestöyhteistyötä on paljon. Yhteistyökumppaneilla voi olla myös valtuuksia, joita ankkuritiimeillä ei ole, esimerkiksi lastensuojelulla tai psykiatrian yksiköllä. Yhteistyöhön kuuluu myös keskustelu ja tiedonvaihto meneillään olevista ilmiöistä, kuten radikalisoitumisesta ja sen tunnistamisesta.

Ankkuritoimintaa ohjaa valtakunnallinen ohjausryhmä, johon kuuluu edustajia muun muassa sisäministeriöstä, sosiaali- ja terveysministeriöstä ja Poliisihallituksesta. Ankkuritiimeillä on myös paikallinen ohjausryhmä, johon kuuluu tiimien ammattilaisten esimiehiä sekä kaupungin edustajia sosiaali-, terveys- ja nuorisotoimesta sekä poliisista. (Moilanen ym., 2019, ss. 50–52) Kun puhuttiin radikalisoitumisen ennalta ehkäisystä, haastateltavien vastauksissa korostuivat peruspalvelujen merkitys ja paikallisen viranomais- ja muun yhteistyön tärkeys. Sekä paikallista että valtakunnallista koordinoitua radikalisoitumisen ennalta ehkäisyssä kaivattiin. Valtakunnalliselta ohjaukselta haastateltavat toivoivat lisää suuntaviivoja omaan työhönsä ja kehittämistä ylemmällä tasolla.

6.4 Käytännön asiantuntijuus

Ankkurityön tavoitteisiin kuuluu asiakastyön tehtävien lisäksi myös työn kehittämiseen liittyviä tehtäviä. Ankkuritiimien tehtäviin kuuluu asiantuntijoina toimiminen niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin ja osallistuminen asiantuntijaroolissa toiminnan kehittämiseen ja ohjaukseen. Lisäksi tehtäviin kuuluu tiedon välittäminen muille toimijoille ja yhteistyö heidän kanssaan nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. (Moilanen ym., 2019, s. 18) Ankkuritiimien haastatteluissa asiantuntijuus rakentui käytännön työkokemuksen ympärille.

Haastateltavat tunnistivat oman asiantuntijuutensa ja kuvailivat sitä työkokemuksen myötä kehittyväksi. Kokemus kenttätöystä näytteli haastateltaville tärkeää osaa radikalisoitumisen

ja ääriliikkeiden ymmärtämisessä. Erityisesti ankkuritiimeissä työskentelevät poliisit korostivat kenttätöiden merkitystä ilmiön ja siihen liittyvien ihmisten ymmärtämisessä. Käytännön kokemuksella oli myös oma osansa radikalisoitumisen tunnistamisessa, koska se nähtiin taitona, joka kehittyy työtä tehtäessä.

Ankkurityötä kuvailtiin pitkäjänteiseksi työksi, jossa asiakkaiden ja yhteisöjen luottamuksen saaminen voi viedä aikaa. Luottamus on ehtona sille, että yhteistyö yhteisöjen ja yksittäisten asiakkaiden kanssa toimii. Yhteistyön kautta taas voidaan saada tietoa ilmiöistä paikallisella tasolla. Tämän kaltaista asiantuntijuutta ei voi saavuttaa hetkessä. Eräs haastateltavista teki myös eron kenttätöiden kautta rakentuvan asiantuntijuuden ja ministeriötason asiantuntijuuden välillä: jälkimmäinen voi sisältää paljon yleistä tietoa ilmiöstä, mutta kentällä ollaan ihmisten kanssa tekemisissä ja saadaan käytännön tietoa.

Opinnäytetyön tekemisen myötä kävi selväksi, että radikalisoitumisen ennalta ehkäisyä valtakunnallisella tasolla kehitettäessä on ensisijaisen tärkeää, että suunnittelevat ja päättävät tahot ovat tiiviissä yhteydessä niihin, jotka tekevät käytännön työtä. Yhteistyö ja kenttätöiden valtakunnallinen ohjaus toimivat parhaiten, kun käytännön asiantuntijuus ja akateeminen asiantuntijuus saadaan tukemaan toisiaan.

7 Pohdinta

Luvussa käsitellään tutkimuksen eettisyyteen ja luotettavuuteen liittyviä kysymyksiä. Lisäksi pohditaan ja arvioidaan opinnäytetyöprosessin kulkua ja opinnäytetyön tekijän ammatillista kasvua prosessin edetessä. Lopuksi esitetään ideoita jatkotutkimukselle.

7.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Eettisten kysymysten pohtiminen on ollut keskeisessä osassa opinnäytetyöprosessia. Tutkittavien anonymiteetin säilyttäminen ja tutkimusprosessin läpinäkyvyys ovat olleet erityisen tärkeitä tutkimuksen tekijälle. Haastateltavien anonymiteetti on säilytetty siten, että tiimien työskentelykaupunkeja ei ole paljastettu eikä haastateltavia ole yksilöity analyysissa esiintyvissä lainauksissa. Yhdenkään haastateltavan yksilöllisiä käytännön kokemuksia tai tapausesimerkkejä ei ole käytetty analyysissa, vaan niiden kuvauksessa on

pysytelty yleisellä tasolla. Haastatteluita ei ole kuullut eikä niistä tehtyjä litterointeja ole nähnyt kukaan muu kuin opinnäytetyön tekijä.

Opinnäytetyössä tutkittavien informointi toteutui siten, että tutkittaville kerrottiin asianmukaisesti, millaiseen tutkimukseen he ovat osallistumassa ja painotettiin, että anonymisoinnin vuoksi tutkittavia ei voida tunnistaa työstä. Tutkittavat saivat etukäteen tiedon haastattelussa käsiteltävistä asioista. Opinnäytetyöprosessin lähestyessä loppuaan tutkittaville lähetettiin luettavaksi opinnäytetyön lähes valmis versio, jotta he voivat lukea läpi analyysin ja siinä käytetyt lainaukset ja esittää tarvittaessa korjausehdotuksia.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tutkijan oma asema on keskeinen. Tämä vaatii tutkijalta oman subjektiivisuutensa julki tuomista ja tutkimukseen liittyvien valintojen auki kirjoittamista. Kukaan ei pysty olemaan täysin objektiivinen, mutta avoimuudella pystytään antamaan lukijalle mahdollisimman tarkka kuva tutkimuksen vaiheista, siinä tehdyistä valinnoista ja siihen mahdollisesti liittyvistä ennako-oletuksista. (Eskola & Suoranta, 2003, ss. 17–21) Opinnäytetyössä on perusteltu tehdyt tutkimukselliset valinnat ja kerrottu analyysin vaiheet ja perusteltu, miten johtopäätöksiin on päädytty. Aineiston hankinnasta on pyritty kertomaan mahdollisimman läpinäkyvästi.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida neljästä näkökulmasta: uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistuvuus. Uskottavuudella tarkoitetaan, että tutkijan pitää tarkistaa, vastaavatko hänen käsityksensä ja tulkintansa tutkittavien näkemyksiä. Tämä on opinnäytetyössä saavutettu niin, että aineiston analyysissä ei ole tehty sellaisia tulkintoja, joita ei suoraan voida paikantaa haastateltavien puheenvuoroihin. Tuloksia läpi käytäessä haastatteluaineiston lainaukset on valittu niin, että ne tukevat tehtyjä tulkintoja ja lisäävät niiden uskottavuutta. Tutkimustulosten siirrettävyys on tässä tilanteessa mahdollista vain tietynlaisin ehdoin, esimerkiksi jos ajatellaan että yhden ankkuritiimin vastaukset heijastelevat jossain määrin muidenkin tiimien näkökantoja, koska he toimivat samantyyllisessä työssä. Suuria yleistyksiä ei kuitenkaan voi kvalitatiivisen tutkimuksen tuloksista vetää, ja haastatteluvastauksissa ilmeni myös eroja kahden eri tiimin välillä. Varmuudella tarkoitetaan sitä, mikä edellä jo mainittiin: tutkijan oma subjektiivisuus ja käsitykset tuodaan tutkimuksessa esiin. (Eskola & Suoranta, 2003, ss. 211–212)

Vahvistuvuudella tarkoitetaan sitä, että muut vastaavat tutkimukset samasta ilmiöstä tukevat tutkijan omia tulkintoja. (Eskola & Suoranta, 2003, s. 212) Vahvistuvuutta on tässä tilanteessa vaikea todentaa, koska tutkimuksia sosiaalialan työntekijöistä ja radikalisoitumisesta on vähän. Ritolan (2019) tutkimustulokset sosiaalialan ammattilaisten tietopohjasta radikalisoitumisen suhteen heijastelevat oman tutkimukseni tuloksia jossakin määrin. Ankkuritiimeissä työskentelevillä sosiaalialan ammattilaisilla on työnsä kautta tietoa radikalisoitumisesta todennäköisesti enemmän kuin keskivertososiaalityöntekijällä tai -ohjaajalla. Haastatteluvastauksista ilmenee kuitenkin, että he kaipaavat työhönsä lisää tietoa ja koulutusta aiheesta, kuten muutkin haastatellut ankkuritiimin jäsenet.

7.2 Opinnäytetyöprosessi ja jatkotutkimusideat

Opinnäytetyön aihe on elänyt tutkielmaprosessin edetessä. Radikalisoituminen ja sen ennalta ehkäisy sosiaalityössä ovat olleet laajempi viitekehys työlle, mutta tarkempi aihe on muokkautunut alkuperäisestä. Alun perin tutkimuksen tarkoitus oli keskittyä vain sosiaaliohjaajien ja -työntekijöiden valmiuksiin radikalisoitumisen tunnistamisessa. Kun työn tilaaja ehdotti ankkuritiimien tutkimista, oli tarkoitus edelleen pyytää haastatteluun vain sosiaalialan ammattilaisia. Ankkurityön tiimiluonteisuuden vuoksi haastatteluun lopulta valikoituivat kaikki tiimiläiset, jotka halusivat mukaan ja pääsivät osallistumaan. Painotus sosiaalialan ammattilaisiin näkyy vielä lähettämässäni haastattelukutsussa (liite 1).

Ankkurityö on lähtökohtaisesti viranomaisten välistä yhteistyötä. Vain yhden alan edustajien haastatteleminen olisi luultavasti tuottanut yksipuolisempaa tietoa aiheesta, vaikka toisaalta sosiaalialan ammattilaisten äänet olisivat päässeet enemmän kuuluviin. Moniammatillisten tiimien haastattelu toi kuitenkin lisää tietoa työn luonteesta ja viranomaisyhteistyöstä. Haastattelujen puutteeksi voidaan laskea se, että aivan kaikkien ankkuritiimeissä toimivien ammattilaisten edustajat eivät päässeet osallistumaan – yhtään psykiatrasta sairaanhoitajaa haastatteluihin ei osallistunut. Nuorisotyöntekijöitä toimii vain osassa ankkuritiimeistä, ja heitäkään ei ollut mukana haastatteluissa. Muiden alojen ammattilaisten osallistuminen olisi voinut tuottaa vielä monipuolisempaa tietoa aiheesta.

Opinnäytetyöprosessin kuluessa olen saanut paljon tietoa väkivaltaisesta radikalisoitumisesta ilmiönä, ja ajatukseni aiheesta ovat muuttuneet ja jalostuneet. Prosessin

aikana olen alkanut kyseenalaistaa sitä, voidaanko näin laaja-alaisesta ilmiöstä edes puhua yhden kattokäsitteen alla. Kaikki tähän aihealueeseen liittyvät ydinkäsitteet – radikalisoituminen, ekstremismi ja terrorismi – ovat vaikeita määrittellä kattavasti ja lyhyesti, ja määritelmät riippuvat usein määrittelijästä. Kuten aiempi tutkimus osoittaa, radikalisoitumisen polkuja tai teitä terrorismiin on niin monia, että on vaikeaa tehdä ilmiöstä yhtenäistä teoriaa tai käsitteellistä mallia.

Oma tietopohjani radikalisoitumisesta teoreettisella tasolla on opinnäytetyön tekemisen myötä ehdottomasti kehittynyt. Lisäksi prosessi on opettanut joustavuutta ja kärsivällisyyttä, koska työn eteneminen on paikoin ollut hidasta ja työ on muuttunut paljon matkan varrella. Näistä ominaisuuksista on varmasti hyötyä myös työelämässä myöhemmin. Käytännön työkokemusta radikalisoitumisesta ilmiönä ja sen mukanaan tuomaa ammatillista kasvua saan toivottavasti kartutettua myöhemmin.

Radikalisoituminen ja ekstremismi ovat aiheina laajoja ja monitahoisia, ja opinnäytetyö pyrkii esittämään yleiskatsauksen aiheeseen ja sen parissa tehtävään työhön Suomessa. Kattavaa esitystä radikalisoitumisesta ilmiönä ei yhdessä opinnäytetyössä ole ehkä mahdollistakaan tehdä. Haasteeksi työtä tehdessä muodostui, mitä asioita on olennaista ottaa mukaan tai rajata pois, ja työn rakenne eli prosessin loppuvaiheeseen asti. Ankkuritiimien kanssa tehdyt haastattelut olivat monipuolinen ja kiinnostava aineisto, josta sain paljon uutta tietoa ja näkökulmia radikalisoitumisen parissa tehtävään työhön. Aineistosta sain myös vastaukset tutkimuskysymyksiin ja käytännön ehdotuksia, jotka voivat hyödyttää työn tilaajaa tulevaisuuden koulutusten suunnittelussa.

Jatkotutkimus radikalisoitumisesta ja sen ennalta ehkäisystä Suomessa on tärkeää. Sosiaali- ja nuorisopalveluiden osuus radikalisoitumisen ennalta ehkäisyssä jää usein varjoon, vaikka nämä alat ovat ensisijaisen tärkeitä alkuvaiheen radikalisoitumisen tunnistamisessa. Koulutusmateriaalin tuottaminen tutkimustiedon pohjalta sosiaali- ja terveysalan ammattilaisille on hyödyllistä, kuten myös täsmäkoulutusten tekeminen ankkuritiimeille. Sosiaalialalla on myös tärkeää selvittää, tavoittavatko palvelut niitä, joita pitäisi. Tämä pätee myös radikalisoitumisen ennalta ehkäisyssä. Lisäksi nuorisotyöntekijöiden, lastensuojelussa työskentelevien tai oppilaitosten henkilökunnan tietoperustaa ja kokemuksia radikalisoitumisesta ilmiönä on hyödyllistä tutkia. On tärkeää myös kartoittaa, millaista

yhteistyötä radikalisoitumisen vastaisessa työssä tehdään kenttätoimijoiden ja suunnittelijatahojen välillä.

Lähteet

- Borum, R. (2011) Radicalization into Violent Extremism I: A Review of Social Science Theories. *Journal of Strategic Security* Vol. 4, No. 4 (Winter 2011), 7–36. Haettu 20.4.2020 osoitteesta <https://www.jstor.org/stable/26463910>
- Della Porta, D. & LaFree, G. (2012). Processes of Radicalization and De-Radicalization. *International Journal of Conflict and Violence* Vol. 6 (1) 2011, 4–10. Haettu 26.3.2020 osoitteesta https://www.start.umd.edu/sites/default/files/publications/local_attachments/LafreEditorial.pdf
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 6. painos. Tampere: Vastapaino.
- Europol. (2020). *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2020*. European Union Agency for Law Enforcement Cooperation. Haettu 30.4.2020 osoitteesta <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020>
- Gill, P., Conway, M., Corner, E., Thornton, A. (2015). *What are the Roles of the Internet in Terrorism? Measuring Online Behaviours of Convicted UK Terrorists*. VOX-Pol Network of Excellence. Haettu 5.3.2020 osoitteesta https://www.voxpol.eu/download/voxpol_publication/What-are-the-Roles-of-the-Internet-in-Terrorism.pdf
- Jokinen, C. (2011). Terrorismin torjunta Suomessa kylmän sodan aikana. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 136–201.
- Jokinen, T. (2011). Ääriliikkeet Suomessa 1990- ja 2000-luvuilla. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 225–249.
- Keskisarja, T. (2011). Terrorismin potentiaalinen pikkujättiläinen: poliittisen väkivallan sarastuskausi 1904–1906. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 48–71.
- KKO:2020:68. Korkeimman oikeuden ennakkopäätös 22.9.2020. Haettu 19.10.2020 osoitteesta <https://korkeinoikeus.fi/fi/index/ennakkopaatokset/kko202068.html>
- Kotonen, T. (2016). Äärioikeisto ei ole yhtenäinen liike – Monien sirpaleisten ryhmien vihollinen on silti usein sama. *Suomen Kuvalehti* 3.11.2016. Haettu 27.12.2019

osoitteesta <https://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/aarioikeisto-yhtenainen-liike-sirpaleiset-ryhmat-kilpailevat-toisiaankin-vastaan/>

- Kullberg, A. (2011a). Radikalismi Suomen muslimiyhteisöissä: Ulkomaisten konfliktien ja kansainvälisen islamismin vaikutus. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 250–295.
- Kullberg, A. (2011b). Terrorismi ja Suomi. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 10–44.
- Mainio, A. (2011). Pommeja Pietariin: Aktivistit ja sabotaasi vuosina 1918–1919. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 72–93.
- Malkki, L. (2011). Suomessa ei ole terrorismia, koska "Suomessa ei ole terrorismia"? 2000-luvun väkivallanteot ja tulkintojen merkitys. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 204–224.
- Malkki, L. (2018). Leena Malkki: Radikalisoituminen ilmiönä. THL Seminaarit. Haettu 20.1.2020 osoitteesta https://www.youtube.com/watch?v=Fdcj_a0rxMw&t=428s
- Malkki, L. & Paastela, J. (2007) *Terrorismin monet kasvot*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.
- Malkki, L. & Pohjonen, M. (2019). *Jihadistinen verkkoviestintä ja Suomi*. Sisäministeriön julkaisuja 2019:15. Helsinki: Sisäministeriö. Haettu 23.3.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-255-5>
- Malkki, L. & Saarinen, J. (2019). *Jihadistinen liikehdintä Suomessa*. Sisäministeriön julkaisuja 2019:14. Helsinki: Sisäministeriö. Haettu 27.11.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-254-8>
- McCauley, C. & Moskalenko, S. (2008). Mechanisms of Political Radicalization: Pathways Toward Terrorism. *Terrorism and Political Violence* 20:3, 415–433. Haettu 15.5.2020 osoitteesta <https://doi.org/10.1080/09546550802073367>
- McCauley, C. & Moskalenko, S. (2011). *Friction: How Radicalization Happens to Them and Us*. New York: Oxford University Press. Haettu 8.10.2020. Ebook Central -tietokanta.
- Moilanen, T., Airaksinen, M., Kangasniemi, M. (2019). *Ankkuritoiminnan käsikirja. Moniammatillinen yhteistyö nuorten hyvinvoinnin edistämiseen ja rikosten*

- ennaltaehkäisemiseen*. Sisäministeriön julkaisuja 2019:16. Helsinki: Sisäministeriö.
Haettu 28.2.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-256-2>
- Onnettomuustutkintakeskus. (2018). *Puukotukset Turussa 18.8.2017*. P2017-01.
Tutkintaselostus 7/2018. Haettu 16.12.2019 osoitteesta
<https://turvallisuustutkinta.fi/fi/index/tutkintaselostukset/poikkeuksellisetapahtumat/puukotuksetturussa18.8.2017.html>
- Pelastakaa Lapset ry. (n.d.). RadicalWeb-hanke. Haettu 25.11.2019 osoitteesta
<https://www.pelastakaalapset.fi/tyomme-kotimaassa/kehittamistoiminta/radicalweb-hanke/>
- Perukangas, M. & Mankkinen, T. (2019). *Havaintoja palveluun ohjauksen rajapinnasta ja suosituksia toiminnan kehittämiseksi. Selvitys väkivaltaisen radikalisaation ennalta ehkäisystä ja huolta aiheuttavien henkilöiden palveluohjauksesta Ankkuritoiminnassa ja paikallisessa yhteistyössä*. Sisäministeriön julkaisuja 2019:17. Helsinki: Sisäministeriö. Haettu 17.11.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-257-9>
- Poliisi. (2020). Exit-toiminta. Haettu 23.3.2020 osoitteesta
https://www.poliisi.fi/keskusrikospoliisi/exit_toiminta
- Rentola, K. (2011). Terrorismi ja kommunismi. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 126–135.
- Rikoslaki 39/1889. Haettu 25.11.2019 osoitteesta
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L34a>
- Ritola, V. (2019). *Väkivaltaisen radikalisoitumisen havaitseminen ja tiedontarve sosiaalitoimessa*. Kyselytutkimus. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Haettu 27.10.2020 osoitteesta
http://www.socca.fi/files/8169/RAPORTTI_Vakivaltaisen_ekstremismin_ja_radikalisoitumisen_havaitseminen_ja_tiedontarve_sosiaalitoimessa_Venla_Ritola.pdf
- Sageman, M. (2004). *Understanding Terror Networks*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press. Haettu 28.3.2020. Ebook Central -tietokanta.
- Sallamaa, D. (2018). *Ulkoparlamentaarin äärioikeistoliikkeitä ja maahanmuuttovastaisuus 2010-luvun Suomessa*. Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 97/2018. Helsinki: Eurooppa-tutkimuksen keskus, Helsingin yliopisto. Haettu 27.12.2019 osoitteesta <http://doi.org/10.31885/9789515133502>

- Schmid, A.P. (2011). Glossary and Abbreviations of Terms and Concepts Relating to Terrorism and Counter-Terrorism. E-kirjassa Alex P. Schmid (toim.) *The Routledge Handbook of Terrorism Research*. New York: Routledge, 598–706. Haettu 6.4.2020. Ebook Central -tietokanta.
- Schmid, A.P. (2013a). *Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review*. The International Centre for Counter-Terrorism – The Hague 4, no. 2 (2013). Haettu 25.11.2019 osoitteesta <https://www.icct.nl/download/file/ICCT-Schmid-Radicalisation-De-Radicalisation-Counter-Radicalisation-March-2013.pdf>
- Schmid, A.P. (2013b). The End of Radicalisation? Haettu 8.10.2020 osoitteesta <https://icct.nl/publication/the-end-of-radicalisation/>
- Sedgwick, M. (2010). The Concept of Radicalization as a Source of Confusion. *Terrorism and Political Violence* 22:4, 479-494. Haettu 26.3.2020 osoitteesta <https://doi.org/10.1080/09546553.2010.491009>
- Silke, A. (2008) Holy Warriors: Exploring the Psychological Processes of Jihadi Radicalization. *European Journal of Criminology* 2008-01, Vol. 5 (1), Sage Publications, 99–123. Haettu 8.10.2020. SAGE Journals Online -tietokanta.
- Siltala, J. (2011). Suomen sisäisen rauhoittumisen historia 1900-luvulla ja poliittisen väkivallan selitysteoriat. Teoksessa A. Kullberg (toim.) *Suomi, terrorismi, Supo. Koira joka ei haukkunut. Miksi ja miten Suomi on välttynyt terroristisen toiminnan leviämiseltä?* Helsinki: WSOY, ss. 97–123.
- Sisäministeriö. (2016). *Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma*. Sisäministeriön julkaisu 15/2016. Helsinki: Sisäministeriö. Haettu 25.11.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-092-6>
- Sisäministeriö. (2018). *Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 1/2018. Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2017 ja kehityksen suunta. Erikoistarkastelussa naiset ja lapset ääri-islamistisissa terroristijärjestöissä*. Sisäministeriön julkaisu 13/2018. Helsinki: Sisäministeriö. Haettu 25.11.2019 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-221-0>
- Sisäministeriö. (2019). *Sisäministeriön kansallisen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn toimenpideohjelman arviointi*. Sisäministeriön

julkaisuja 2019:18. Helsinki: Sisäministeriö. Haettu 27.11.2019 osoitteesta

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-258-6>

Sisäministeriö. (2020a). *Kansallinen väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennalta ehkäisyn toimenpideohjelma 2019–2023*. Periaatepäätös 19.12.2019. Sisäministeriön julkaisuja 2020:1. Helsinki: Sisäministeriö. Haettu 28.2.2020 osoitteesta

<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-311-8>

Sisäministeriö. (2020b). *Väkivaltaisen ekstremismin tilannekatsaus 2020. Arvio väkivaltaisen ekstremismin tilanteesta Suomessa vuonna 2019 ja kehityksen suunta*.

Sisäministeriön julkaisuja 2020:8. Helsinki: Sisäministeriö. Haettu 28.4.2020 osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-621-8>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 6. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Ulkoministeriö. (2020a). Al-Holin leirillä ollut perhe Suomeen. Haettu 8.10.2020 osoitteesta https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/al-holin-leirill-c3-a4-ollut-perhe-suomeen

Ulkoministeriö. (2020b.) Suomeen kolme perhettä Turkista Al-Holin leiriltä. Haettu 8.10.2020 osoitteesta https://um.fi/ajankohtaista/-/asset_publisher/gc654PySnjTX/content/suomeen-3-perhett-c3-a4-turkista-al-holin-leirilt-c3-a4

Vilkka, H. (2015). *Tutki ja kehitä*. 4. painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Ellibs-tietokanta.

Liite 1: Haastattelukutsu**Kutsu opinnäytetyön tutkimushaastatteluun**

Teen sosionomiopintojeni opinnäytetyötä Hämeen ammattikorkeakoulussa ja kutsun Teidät osallistumaan tutkimushaastatteluun kesän 2020 aikana. Teen opinnäytetyön Pelastakaa Lapset ry:n RadicalWeb-hankkeelle. Työn tavoite on tuottaa tietoa siitä, miten sosiaalityössä tunnistetaan väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismia. Koska ankkuritiimien toimintamalliin kuuluu väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisy, toivon voivani kuulla näkemyksiänne aiheesta ja siitä, miten radikalisoitumisen kohtaamiseen on valmistauduttu. Toivon haastateltaviksi erityisesti ankkuritiimien sosiaalityöntekijöitä ja sosiaaliohjaajia, mutta muutkin tiimin jäsenet ovat tervetulleita haastatteluun.

Tutkimushaastattelu toteutetaan ryhmähaastatteluna. Haastattelun rakenne on joustava ja mahdollistaa keskustelun työntekijöiden kesken. Haastattelussa edetään ennalta määriteltujen teemojen mukaan. Suunnitellut teemat ovat työntekijöiden valmiudet radikalisoitumisen tunnistamiseen, viranomaisyhteistyö, työntekijöiden toimintatavat epäilyn herätessä, radikalisoitumisen ennalta ehkäisy ja mahdolliset käytännön kokemukset radikalisoitumisesta. Työntekijöillä ei tarvitse olla aiempaa käytännön kokemusta radikalisoitumisen tai ekstremismin kohtaamisesta. Mikäli haastattelua ei ole mahdollista toteuttaa kasvokkain, se voidaan pitää myös videoyhteydellä. Haastattelun kesto on enimmillään kaksi tuntia.

Haastateltavia ei voida tunnistaa opinnäytetyöstä. Anonymisoin vastaajat enkä paljasta opinnäytetyössä minkä kaupungin ankkuritiimistä on kyse. Äänitän haastattelut ja opinnäytetyön teon aikana litteroin ne. Tämän jälkeen hävitän tallenteet asianmukaisesti. Kun olen analysoinut aineiston ja opinnäytetyöni on valmis, tuhoan myös litteroidut aineistot.

Odotan vastaustanne 13.7.2020 mennessä.

Ystävällisin terveisin,

Tuuli Rasilainen

Liite 2: Suostumuslomake

Opinnäytetyön aihe: *Väkivaltaisen radikalisoitumisen tunnistaminen ja siihen puuttuminen moniammatillisessa sosiaalityössä*

Opinnäytetyön tekijä: *Tuuli Rasilainen*

Yhteystiedot: *tuuli.rasilainen@student.hamk.fi*

Oppilaitos: *Hämeen ammattikorkeakoulu*

Tutkinto: *Sosionomi (AMK)*

Suostumus opinnäytetyön tutkimushaastatteluun

Olet osallistumassa tutkimushaastatteluun, joka toteutetaan osana opinnäytetyötäni Hämeen ammattikorkeakoulussa. Teen opinnäytetyön Pelastakaa Lapset ry:n RadicalWeb-hankkeelle. Työn tavoite on tuottaa tietoa siitä, miten moniammatillisessa sosiaalityössä tunnistetaan väkivaltaista radikalisoitumista ja ekstremismia. Haastattelen opinnäytetyöhöni ankkuritiimien jäseniä, koska tiimien toimintamalliin kuuluu väkivaltaisen radikalisoitumisen ennaltaehkäisy.

Opinnäytetyössäni anonymisoin haastateltavat, enkä paljasta minkä kaupungin ankkuritiimistä on kyse, jotta haastateltavia ei voida tunnistaa tekstistä. Äänitän haastattelut ja opinnäytetyön teon aikana litteroin ne. Tämän jälkeen hävitän tallenteet asianmukaisesti. Kun olen analysoinut aineiston ja opinnäytetyöni on valmis, tuhoan myös litteroidut aineistot.

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen hyväksyt, että antamiasi haastatteluvastauksia käytetään tutkimuksen teossa.

Paikka ja aika

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Liite 3: Haastattelurunko

Haastattelurunko

Kenestä tiimi koostuu?

Ketä on läsnä: Kertokaa lyhyesti omasta työnkuvastanne.

Mikä on tiimimuotoisen työskentelyn etu?

Onko Ankkurityö vain yksi osa työnkuvaanne, vai teettekö vain Ankkurityötä?

Viranomaisyhteistyö

Onko tiimillä yhteistyötä muiden tahojen kanssa? Kenen/minkä? (Millaista yhteistyötä tiimi tekee alueen koulujen kanssa?)

Onko muiden Ankkuritiimien kanssa yhteistyötä?

Miten varmistatte tiedonkulun eri viranomaisten välillä?

Ohjautuuko Ankkuritiimille asiakkaita muilta viranomaistahoilta liittyen radikalisoitumisepäilyyn?

Radikalisoitumisen ennalta ehkäisy

Millaisia haasteita on radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyssä ja siihen puuttumisessa? (Valtakunnallinen taso/oman työn taso)

Mitä mieltä olet Ankkuritiimin keinoista radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä?

Työntekijöiden valmiudet radikalisoitumisen tunnistamiseen

Kuinka paljon työssä tai työyhteisössä on keskitytty väkivaltaisen radikalisoitumisen tai ekstremismin tunnistamiseen tai siihen puuttumiseen?

Onko sinulla riittävästi tietoa radikalisoitumisesta ilmiönä?

Oletko saanut radikalisoitumisesta tietoa jostakin muualta kuin työstäsi? Jos olet, mistä?

Onko sinulla riittävästi tietoa radikalisoitumisen tunnistamisesta? Jos ei, haluaisitko lisää koulutusta radikalisoitumisen tunnistamiseen liittyen?

Työntekijöiden toimintatavat epäilyn herätessä

Oletko saanut työssäsi koulutusta tai opastusta siihen, miten toimia jos epäilet radikalisoitumista?

Miten toimit epäilyn herätessä? Miten otat asian puheeksi?

Onko työssäsi jotakin tiettyä toimintamallia tai työkalua, jota käytetään näissä tilanteissa? Jos ei ole, pitäisikö olla?

Ohjaatko asiakasta eteenpäin muihin palveluihin?

Millä keinoilla sosiaalityöntekijä tai sosiaaliohjaaja (tai muu tiimin jäsen) tukee asiakasta ekstremistisestä ajatusmaailmasta irrottautumisessa?

Mahdolliset käytännön kokemukset väkivaltaisesta radikalisoitumisesta tai ekstremismistä

Oletko kohdannut radikalisoitumista tai ekstremismia työssäsi? Kuvaile tilannetta.

Jos olet, miten olet toiminut tilanteessa/tilanteissa?

Jos tilanteita on ollut useita, näetkö yhtymäkohtia niiden välillä?

Jos et ole kohdannut radikalisoitumista, oletko joskus epäillyt, että siitä voisi olla kyse? Millaisissa tilanteissa ja miksi olet epäillyt sitä?

Onko lastensuojeluilmoitusten kautta tullut epäilystä siitä, että lapsen vanhemmat olisivat radikalisoituneet tai esimerkiksi viemässä lasta taistelualueelle?

Jäikö vielä jotakin, mitä ette ehtineet sanoa aiemmin?